49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2185 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍ – 8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1908 26 ԹԷՄՈՒԶ 1324 – 11 ՐԷՃԷՊ 1326

Journal Armenien
MANZOUMÉ I EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte 38
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ ԿՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹՈՓԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գալաթիայի Մեծ Ճամբէսի, Ն.

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքիար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

منظومهٔ افکار ارمنیجه یومی غزته
صاحب امتیازی : (اوحانس فرید)
ادره‌خانه‌سی! باب‌عالی جاده‌سنده نومرو ۸۳

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեա
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի »	25 ֆր.	14 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրշ.
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար մասնաւոր պայմաններ

"ՄԱՐԴՈՒԼԸ ԱԶԱՏ Է ՕՐԻՆԱՑ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՄԷՋ„
(ՕՍՄ. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՅՕԳ. 12)

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԲՈՒՆԱԿԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ԽԼՐՏԻՆ...

Ֆէսճեան Վսեմ. Արիս էֆ.ին իր պաշտօնին մէջ վերահաստատուիլը ճըշմարիտ զայրոյթ մը առաջ բերած է ժողովուրդին մէջ։ Նամակներ, պատուիրակութիւններ, մասնաւոր անհատներ անընդհատ խմբագրատուն կը դիմեն, կը խնդրեն որ բողոքենք այդ կարգադրութեան դէմ, և անոր պատճառաւ առաջ գալիք անպատեհութիւնները մատնանիշ ընելով, օր առաջ այդ Վսեմ. անպիտանին վտարումը պահանջենք։

Կը խոստովանինք որ մենք ալ չենք հակցած այդ կարգադրութեան պատճառը։ Ի՞նչ հարկ կար անպատճառ պաշտօնի կոչելու մարդ մը որ ո՛չ միայն բացարձակապէս անկարող է իրեն յանձնուած պաշտօնը վարելու, այլ նաև այդ պաշտօնը չարաշահութեան միջոց մը դարձուցած է այսքան ատենէ ի վեր, արժանի յաջորդը դառնալով իր նախորդին՝ այն միւս Վսեմ. արիկային զոր Օրմանեան իբր դաշոյն մը մխեց հէք Հայ ժողովրդեան արդէն իսկ բազմախոց սրտին մէջ։

Պարագայ մը միայն կը բաւէ Արիս էֆէնտի ըսուած արարածին ի՞նչ տեսակ ցեղ մը ըլլալը երեւան հանելու համար։

Մանզումէի արտօնատիրոջ ծանօթ քանտարկութեան առթիւ՝ այս անպիտանը ԵՕԹԸ ՈՍԿԻ պահանջեց «Կայսերական դացի եկայ, մայրս դիս ձեզի համար չէ քարած» ըսելով։ Այդ արհաւիրքի ատեններուն՝ խելացութիւնը ցնծալն էր. եօթը ոսկին տրուեցաւ, բայց անկէ վերջ Մանզումէն մշտակայ հակառակորդը դարձաւ այդ Վսեմ. զօշաքաղին, որ իր վրէժը լուծելու համար չվարանեցաւ Բ. Դուռ երթալով ողբացեալ Խրիմեան հայրիկը,—աղէտի պաշտօնի կաթողիկոսը,—մատնել իբր յեղափոխականներու պետ, և Մանզումէն ալ ներկայացնել իբր յեղափոխականներու պետին գործիքը։

Այն որ թերթի արտօնատէրի մը հետ այս ատիճան անպատկառութեամբ կը խաղար, ան որ աղէտին կաթողիկոսը մատնելու չափ սեւերես կրնար ըլլալ, ի՞նչ չէր կրնար ընել խեղճ ժողովուրդին՝ որ տակաւին քանի մը օր առաջ իր ցաւերուն դարմանը, իր բանտարկեալներուն ազատութիւնը, իր աքսորեալներուն հանգստութիւնը Պարիսարքարանի Ա. Գործակատարէն կը սպասէր։

Գործակատա՞ր... աւելի լաւ չէ՞ կոչեմ անարար ըսել...։

Ո՞վ է Հայ անուան անարժան այս արարածը կրկին Պարիսարքարան մըտցնողը։

Մէկ կողմէ բանակներու անկումը կը հռչակենք, միւս կողմէ դէմ առ դէմ կու գանք ա՛յն տեսակ բանակալական կարգադրութեանց՝ որոնք ընդվզում պիտի պատճառէին նոյն իսկ նախորդ սարտափի ռէժիմին մէջ, ո՛ւր մնաց աթէի ազատութեան ռէժիմին մէջ։

Ամբողջ երկիրը այսօր ազատական հոսանքի մը յանձներ է ինքզինքը, Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը՝ հեղեղատ կը տապալին բոլոր սրիկաները, բոլոր սուտերները, բոլոր հարատաբիչներն ու զօշաքաղները, և մէկ Հայոց Պարիսարքարանն է որ կը յամառի իր դուռները գոց պահել ազատութեան առջեւ, մէկ Հայոց Պարիսարքարանն է որ չուզեր իր մէջէն դուրս նետել սեւերեսները, մակաբոյծներն ու անարժանները։

Ասիա մեծագոյն ամօթն է որ Օրմանեանի կաղապարած այդ փտութեան օճախը այդ իսկայ-ն պաթախիանՆն կը քսէ Հայութեան ճակտին։

Եթէ ապագայ Պարիսարքարանն ալ այդ տեսակ անգոյն, զեղծանող, չարաշահ և ստորին պաշտօնեաներ պիտի ունենայ, եթէ այդ կարգի անամօթ մարդիկ գլուխ պիտի կանգնին յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց, այն ատեն վա՛յ է եկեր ազգին գլխուն։

×

Կ'ըսեն թէ Վսեմափայլ Նորատունկեան Գաբրիել էֆէնտին է Արիսը վերահաստատողը, ինչպէս այդ միեւնոյն վսեմափայլ էֆէնտին էր որ ժամանակաւ զայն Պարտիարքարան մտցուց, որպէս զի այնտեղ որջանայ իր իսկ ձեռքով որջացեալ կարգ մը ուրիշ մեծանուն ոչնչութիւններ։

Եթէ ստոյգ է այս զրոյցը, չիտակը կը ցուցնք։ Վսեմ. Նորատունկեան էֆէնտի արդէն իսկ մեծ խեր բերած էր ազգին՝ մայն դրամատան գործերու,—օրինակ՝ Սանասարեանին, Իզմիրեանցին, Երուսաղէմին, ևն.,—խառնուելով, ու բնաւ մասը չթաթխելով բոլոր այն խնդիրներուն՝ որոնք հեռուէն կամ մօտէն առնչութիւն ունէին Հայ ժողովրդեան դիրուր տուայտանքին, չարչարանքին ու թշուառութեան հետ։ Ի՞նչ հարկ կար խեր մըն ալ բարդելու Նախորդներուն, և Արիսի պէս սինլքոս մը,—զոր ժողովուրդը նախատելով վռնտած էր Պարիսարքարանէն,—կրկին առօք փառօք Պարիսարքարան մտցնելու։

Ասանկ անարգանքներ՝ ամիրայական, բռնակալական չրջանները մէջ միայն կը նետուէին ժողովուրդին ճակտին։ Հիմայ սակայն ո՛չ ամիրայութիւն կայ, ոչ ալ բռնակալութիւն։ Հիմայ ոչինչ գերազոյր է ազատ ժողովուրդին կամքէն։ Եւ այդ կամքը կըրնայ խորտակել,—արդէն սկսած է որ խորտակէ,—ինչ արգելք որ կը ցցուի իր բարօրութեան, իր երջանկութեան, իր պատուին ու նշանակութեան յառաջացման ճամբուն վրայ։ Այլապէս՝ այս աղաղութիւնը ինչի՞ ծառայած կ'ըլլայ, ինչ տարբերութիւն կ'ունենայ երբեմնի ստրկութենէն, երբեմնի գերութենէն։

×

Նորատունկեան Գաբրիել էֆէնտի պէտք էր Պարիսարքարան գտնուէր քանի մը օր առաջ, և անմամբ տեսնէր թէ որչափ դժուարութեամբ կըրցանք զսպել գրգռուած ժողովուրդը, թէ ի՞նչ հակայէ չանքերով յաջողեցանք արգիլել զայն՝ որպէս զի վեր չխուժէ և Արիս էֆէնտի ըսուած անարեսը ուռուցներէն քաշելով դուրս չնետէ չան լակոտի մը պէս։

Այս բառերը իմս չեն, ժողովուրդին գործածած բառերն են, և պէտք էր լսել թէ ինչ կատաղութեամբ անոնք կը պոռթկային տարիներու չարչարանքին տակ հեծեծող, և իր թշուառութիւնը չահագործող սրիկաներու դէմ այդքար զայրոյթով լեցուած ժողովուրդին կուրծքէն։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը՝ եթէ երբեք վաղը միւս օր այդ ձայնը կըրկին գոռայ Պարիսարքարտի կամարներուն տակ, եթէ երբեք կոտփները կրկին ցցուին ամենուս։ Նորատունկեան էֆ.ի մը վսեմաղօծ անունը պիտի բաւէ՞ այդ ձայնը լռեցնելու, այդ վրէժխնդիր բազուկները խոնարհեցնելու համար։ Եւ Արիս էֆէնտիի պէս արարած մը այնքա՞ն նուիրական է որ սա տագնապալից օրերուն մէջ այս ատիճան անաչառ պատասխանատուութիւն մը ծանր չգար այդ վսեմափայլ էֆէնտիին ուսերուն։

×

Ախ, Դուրեան Սրբազան, թօթափեցէ՛ք բռնակալները, թօթափեցէ՛ք տիկտաթօրները, թօթափեցէ՛ք ազատութեան գէմ հարձակողները։

Այսօր Արիսը բերին, վաղը միւս օր թերեւս Օրմանեանն ալ Պարիսարքարան մտցնել ուզեն։

Մաքրեցէ՛ք այդ չէնքը՝ ուր երկար տարիներէ ի վեր այնքա՞ն անարժան մարդիկ անտարբերութեամբ, գրեթէ հեգնանքով ամենչ կու տային տառապող ու լացող ժողովուրդին հեծեծանքներուն։

Մաքրեցէ՛ք զայն բոլոր տիկարներէն, բոլոր սրիկաներէն, բոլոր սուտաբոյծներէն, բոլոր զօշաքաղներէն։

Քիչ մը սիրտ, Դուրեա՛ն Սրբազան։ Մի՛ վախնաք, ժողովուրդը ձեզի հետ պիտի ըլլայ...

ԱՐՍԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Նշանաւոր Հայ արուեստագէտ Պ. Վարդան Մախոխեան անցեալ օր ժամանեց Պոլիս՝ ուրկէ Թիֆլիս պիտի անցնի Մախոխեանի անունը ծանօթ է արդէն Պոլսահայ ընթերցողներու։ Իր Պոլիս ժամանման առթիւ կը հրատարակենք «Մանզումէ»ի մէկ վաղեմի աշխատակցին հետեւեալ նամակը որ տաղանաւոր Հայ նկարչին վերջերս Պերլինի մէջ տարած յաղթանակը կը նկարագրէ։

ՊԵՐԼԻՆ, 18 Յունիս

Պերլինի այս ամառուան գեղարուեստական մեծ ցուցահանդէսը մայիս ամսոյ սկիզբը մեծ հանդիսաւորութեամբ բացուեցաւ։ Ուրախալի է տեսնել որ, ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս անգամ ևս Հայ նկարիչ Պ. Վարդան Մախոխեան հոն կը ներկայանայ մեզ, իր մէկ մեծադիր իւղանկարով, որ ձմեռնային իրիկնամուտի տեսարան մը կը պատկերացնէ Պերլինի չրջակայքէն։ Անոնք, որ մօտէն ծանօթ են գերմանական չօվինիզմին և գիտեն, թէ ո՛րքան դժուար է օտարականի մը համար յաջողիլ մուտք գտնել այս կարգի պաշտօնական ցուցադրութեանց մէջ, կրնան դիւրաբմբռնել Մախոխեանի անվիճելի, ուժեղ կարողութիւնը, որով կրցած է իր օտար արուեստակիցներու մօտ յարգանք շահիլ և մեծ գնահատման արժանանալ։ Պ. Մախոխեան մասնաւոր հրաւէրով, միեւնոյն ժամանակ Համբուրգ իր գործերուն մէկ առանձին ցուցահանդէսը կարգադրած էր տեղւոյն առաջնակարգ salonին մէջ, ասկէ մէկ քանի չաբաթներ առաջ, ուր ամենափայլուն յաջողութիւն մը ունեցաւ, թէ՛ բարոյական և թէ՛ նիւթական տեսակէտով։ Գոհունակութեամբ պէտք է դիտել, թէ գերմանական թերթերը այս մասին, առանց փոքրոգի ժամանումներու և խորհրդաւորութեան, երկար ներբողականներ հրատարակեցին Մախոխեանի համար, ի վեր հանելով անոր ճշմարիտ արժանիքը, և իր նկարներուն համար հիացում ու գովեստներ չուայլեցին։ Ահա ստորեւ երկու կարեւոր և լուրջ թերթերու քննադատականներէն բառացի թարգմանութիւններ, որոնց ընթերցումը մեզ՝ Հայերուս համար ճշմարիտ գոհունակութիւն մը ազդելու և պարծանք մը ըլլալու է, մանաւանդ այն պատճառով որ քննադատներէն մէկը համեմատելով մեր հայրենակցին աշխատութիւնները նոյն salonի ուրիշ բամնի մը մէջ միեւնոյն ժամանակ ցուցադրող գերմանացի նշանաւոր բրոֆէսօրի մը նկարներուն հետ՝ Մախոխեանի գործերուն մէջ անհամեմատ աւելի բարձր գեղարուեստական արժանիք գտնելը կը հաստատէ։

Hamburgisher Correspondent իր Nº 205ին մէջ կը գրէ.

«Իր՝ սրահներ լեցնող collectionով ներկայացող Հայ նկարիչ Պ. Վարդան Մախոխեանի նախավոյթը այն պատճառով կարելի է մեծայաղող նկատել, որովհետեւ Պերլինաբնակ արուեստագէտը այսուհետեւ մեզ մօտ իբրեւ հիւր՝ միշտ մեծ համակրութեամբ և սիրով պիտի ողջունուի։

«Մախոխեան լուրջ նկարիչ մըն է. նա իրեն ներկայացող դժուարին հարցերուն լուծումը, ըլլայ տեխնիքական, ըլլայ գունագիտական (coloristique) տեսակէտով, ոչ թէ փորձերու ճանապարհին մէջ է որ կը փնտռէ, այլ կ'աշխատի պարզ ու անպաճոյճ կերպով դիտելով բնութիւնը՝ զայն նոյն եղանակով նկարագրել մեզ։ Չենք գիտեր, թէ արուեստագէտը իր նախնական զարգացումը արդեօք Գերմանիոյ մէջ է ստացած։ Ամէն պարագայի մէջ իր ցուցանդէսը այն տպաւորութիւնը չի ներգործեր, իբր թէ այն՝ օտարականի մը գործը ըլլար։ Ճշմարիտ գերմանական ծնունդի մը արտայայտութիւնն է այն, որու պիտի կրնար նորանոր առաւելութիւններ տպահովել ակադեմական կրթութիւնն ու փորձառութիւնները, և Մախոխեանի արուեստը անտեղի չափազանցութիւններ չի ճանչնար և ոչ ալ զուրկ է յատկանշական խառնուածքէ։ Նա լուրջ ու թախծոտ է և կը վերցուէ զգայնութիւններ, ինչպէս Storm-ի վիպակներու ընթերցումը։ անոր համար միեւնոյն է, թէ արգեօք հիւսիսային թէ՛ հարաւային ծովերը կը գեղանկարէ. ալիքներու փչրումը, փոթորիկը, թէ խաղաղ ծովի վրայ տիրապետող արեւմուտը կը ներկայացնէ գերմանական ամայի ձմեռնային տեսարանէ մը ու անոր լռիկ մենչիկ անտառներէն, թէ արեւոտ Caprie-էն ու իր կապոյտ ալիքներէն կը պատմէ։ Մախոխեանի բոլոր նկարները լուսութիւն ու հանդարտութիւն կը շնչեն ու մարդ անմիջապէս կ'ըմբռնէ, թէ անոնք ամէնքն ալ խորին կերպով զգացուած, հասկցուած են ու անոնց ստեղծագործութիւնը լոկ աչքերու և ձեռքերու արդիւնքը չէ։ C. R.»

«Hamburger Fremdenblatt» ապրիլ 16 թուականով կը գրէ.

«Հայաստանէն եկող հիւր մըն է նը-կարիչ Պ. Վարդան Մախոխեան, որ իր գործերով այս վայրկենին կը տիրապետէ կատարելապէս «Louis Bock u. Sohn»ի գեղարուեստական salonին մէջ ցուցադրուած բոլոր միւս բազմաթիւ նկարներուն վրայ։ Լուսաւոր մեծ սրահը գրաւուած է այս օտարականին մեծադիր նկարներէն։ Մախոխեան ծովի նկարչական հետախոյզ մըն է, և պէտք է ամէնէն առաջ չեչտել, թէ նա իր արուեստին մէջ անվիճելի և բացարձակ կարողութիւն մըն է։ Կանգնած արահին մէջտեղը, կը տեսնէ մարդ իր շուրջը ծով՝ իր անհուն տարածութեան մէջ, մէկ կողմը խաղաղ ժպիտով արեւին շողին տակ կը փայլիլ նա, միւս կողմը Պոռիդոն իր եռժանիով կը յուզէ ալիքները, որոնք մըռընչելով շէպի ափերը կը գլորուին։ Մերթ կը սեւեռի ծովը, կապոյտ աչքերու նման յափշտակուած ու ջիմենանդ, դէպի երկինք և մերթ կը փոխուի նա եռուզեռ անարկու անդունդի մը։ Գեղարուեստագէտը ուսած է ծովը իր ամբողջ նկարագրին և տրամադրութեանցը մէջ և կրցած է զայն պատկերացնել յաջողապէս։ Ինքը ո՛չ մէկ ուղղութեան և դպրոցի կը պատկանի. իւրաքանչիւր նկար տարբեր, իր նիւթին պատշաճ ոճ կը ներկայացնէ։ Հարաւային փայլուն արեւաշողը նկարած պահուն կը մօտենայ impressionismeի. ծովին հրաշալի գունագեղ փայլը, իր այդքան անհուն տարածութեան մէջ աչքերուն ղգալի ընելու համար, նա կը սկսի գոյները իրենց տարբերական մասնիկներուն վերլուծել։ Իր հիւսիսային նկարները բոլորովին տարբեր ըմբռնումներ մը ունին. գոյները մութ են հոն, ցուրտ և խաղաղ միանգամայն։ Բոլոր նկարներուն տակաւն միակ յատկութիւն մը ընդհանուր է. մեծ ուլայն թախիշ, խորին ըմբռնում բնութեան, ճաշակը գեղեցկին որ լոյսերու մէջ կը սաւառնի։ Հետեւինք այս ծովի ատուածնելու առաքեալին՝ անցնելով իր պատկերներու առջեւէն, զորս ինք ուշի ուշով դիտած և նկարած է մեզ համար։ Այսպէս է «Faraglioneի արշալոյսը», որուն զովութեան մէջ կը խորասուզուինք։ Սեպաձեւ ու ցից ժայռերու վրայէն կը տեսնենք՝ առաւօտեան արեւէն լուսաներգուած անհուն ծովը խաղաղ կը հանգչի նա, ծնող օրուան թարմ շունչէն գգուած։ Միայնութիւն ու հանդարտութիւն կը զուգուին ներդաշնակօրէն, բնութիւնը խորին կ'արտաշնչէ ու ծովը կ'արթննայ։ Ի՞նչ տարբերութիւն յաջորդ նկարին մէջ, «Փոթորիկ Սեւ ծովի վրայ»։ Ալիքները կատաղաբար կը գլորին դէպի ժայռատ եզերքը. թափով է երկինքը, ու ջուրերը սպառնալից, թափանցիկ գոյներ առած են, ծով ու երկինք յուզման մէջ են։ Սոյն նկարին մէջ մասնաւորապէս դիտելի է ջուրը և ալիքներու շարժումները ներկայացնելու virtuositèն։ «Արեւամուտ Թէնէդոս կղզւոյն վրայ» անունով նկարը մեծ ճաշակով և ուժով աշխատուած լոյսի étude մըն է գոյներու համայնութիւն մը կը ներկայացնէ նա, ուր ծովը կ'օրօրուի իր ամենանուրբ ու բազմազան երանգներուն մէջ։ Դողտրիկ ու տաքութիւն ներշնչող պատկեր մըն է Caprieի մէկ տեսարանը. «Marina piccola». ծովը գմրութի և լոյսը անհուն opaleի մը նման են ու ամբողջը կարծես հարաւային կրակոտ արեւին մէջ թաթխուած։ Ծոյն նկարին նման, սակայն աւելի շրջեզ տպաւորութեամբ կը ներկայանայ «Chapelle sur Capri»ն, ուր նկարիչը կարծես ուզած է ծովը իր երեկոյեան ոսկեայ փառայեղ տպաւորութեանը մէջ յաւերժացնել։ Ոչ թէ միայն հարաւային, այլև հիւսիսի բնութեան գաղանիքներուն ալ կրցած է թափանցել Մախոխեան։ Մենք կը տեսնենք ծովը Bornholm կղզւոյն մօտ ոչ նուազ լուսաւոր և թափանցիկ, քան հարաւային ծովերը, սակայն բոլորովին տարբեր բնութեամբ, իր անմերձենալիութեան և սառնութեան մէջ։ Իր մէկ քանի յաջող ձիւնանկարները կ'ապացուցանեն, թէ գեղարուեստագէտը գիտէ նոյն յաջողութեամբ նկարագրել նաև հեռաւոր հիւսիսի տեսարանները։ Philip Berges».

Այս ներբողականներէն վերջ աւելորդ է իմ կողմանէ այլևս բան մը աւելցնել։

Հ. ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ Ս. ԱՌԱՔՆՈՐԴԸ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմանագրութեան հռչակումէն ի վեր Նիկոմիդիացի և Պատրիարկի ծանօթ ու անծանօթ բարեկամներէ բազմաքարտներ կ'ընդունինք Նիկոմիդիոյ Սառաքնորդ Տ. Ստեփաննոս Սրբազանի դէմ։ Ազդիւրը կը թուի թէ նո՛յն է։ Այնպէս մը ցոյց կը տրուի թէ Առաքնորդ Սրբազանը հաշտ չէ Սահմանադրութեան հետ և կը խուսափի այդ հիմնական օրէնքին համեմատ իր պարտականութիւնը կատարելու հարկէն։ Աւելորդ սեպեցինք այդ բողոքներուն հրատարակութիւնը, որովհետեւ Ն. Սրբազնութիւնը Հայ եկեղեցականութեան պատիւ բերող տիպար հոգեւորական մըն է, և հին ուժիմին օրով առանց աղդուելու սպառնալիքէ, երկիւղներէ, կուրծք տուաւ ամէն դժուարութեանց և կառավարական, պետական պաշտօնատանց առջեւ ջատագովեց, պաշտպանեց, արդարացուցց իր թեմականները։ Այն սեւ օրերուն պէտք չէ մոռնալ թէ Տ. Ստեփաննոս Սրբազանն էր որ իր բովանդակ ազդեցութիւնը տեղական իշխանութեանց մօտ կը գործածէր, ամէն կասկածէ զերծ պահելու համար իր թեմականները։ Տ. Ստեփաննոս Սրբազանը չէր որ յաւակպէս կայս. Պալատ դիմելով անձամբ Ասաքազարցի և ուրիշ տեղացի բազմաթիւ բանտարկեալներու ներումը ձեռք բերաւ և անձամբ տարաւ յանձնեց զանոնք իրենց ընտանիքներուն։ Ն. Սրբազնութիւնն էր որ քանիցս կայս. Պալատ հեռագիր զարկաւ իր թեմականներուն երթեւեկին արտօնութիւն ստանալու համար, իր պատիւովը և կեանքովը երաշխաւոր ըլլալով անոնց մասին, մինչ պրտաբոյծ եկեղեցականներ սարկաբար հետեւելով իրենց Կ. Պոլսոյ պետին՝ Օրմանեանին՝ ըլլօրէն բան չէին բանար իրենց թեմականներուն օգտակար ըլլալու համար։ Այս տեսակ Առաքնորդի մը հանդէպ հիմակ երնել ասոնկ անպատշաճ լեզու բանեցնելը չենք վայլեցներ ո՛չ Նիկոմիդիացիներուն և ո՛չ շրջակայ տեղացիներուն։ Ընդհակառակը կը յորդորենք զիրենք որ յարգել գիտան իրենց տիպար Առաքնորդը, որ ազատութեան մէջ ալ աւելի օգտակար պիտի ըլլայ իրենց։ Իրաւ է թէ Տ. Յովակիմեան Սրբազան մինչեւ ցարդ կանոնաւոր ժողովներ չունէր իր շուրջը, սակայն յուսալից ենք որ այսուհետեւ այդ պակասն ալ կը դարմանէ, ինք ճշմարիտ Հայու սիրտ կրող եպիսկոպոս մը, գիտէ իր հօտին պէտքերն ու կարօտութիւնները, սակաւապէտ է, դրամ երբէք չի սիրեր, իր իրաւունքներն անգամ չի գանձեր։

Հին Ռէժիմին օրով, Նիկոմիդիոյ գաւառին մէջ ալ տիրէն օգտուող և խաֆիական բանուկ զրահը հագնող անպիտաններ կային, որոնք այսօր կրնան հաղարաւոր ոսկիներու հաշիւ պարտական ըլլալ ժողովուրդին։ Տ. Ստեփաննոս Սրբազան եթէ անոնց մասին թոյլ գտնուեցաւ ցարդ, ասիկա չի նշանակեր թէ համամիտ էր անոնց, այլ մեծ չարիքներու առաջքը առնելու համար պարտի զոհողութիւններ ընել յարմար դասուց ժամանակին պահանջումներուն համեմատ։ Վստահ ենք թէ Ն. Սրբազնութիւն իր կռնոնաւոր ժողովները հաստատով հանդերձ, ո և է պաշտպանութիւն չըներ զեղծանող կարգ մը մեծ աղաներու, և զանոնք կը յանձնէ ժողովրդային դատաստանին, կ'այսպէսէ զանոնք, հաշիւնին կ'առնէ և կը խայտառակին։ Այս տեսակ զեղծանողներէն հատ մըն ալ Պարտիզակ կը գտնուի, որուն դէմ կիրակի օր ժողովրդային ցոյց մը տեղի ունեցեր է, ինչպէս կը գրեն մեզի, և ցաւալի է որ Ս. Առաքնորդ Հայրը պաշտպան ենթադրեր են անոր։ Փորձը պիտի ցուցնէ թէ Ն. Սրբազնութիւն ինք առաջինը պիտի ըլլայ զեղծանող մեծն աղան... պրզաթիլցնելու։

Կը մնայ միայն յորդորել հակակիրներու փոքրիկ խումբը որ հեռի կենայ Ս. Առաքնորդը վշտացնելու ո՛և է առիթէ։ Այս է Մանզումէի համոզումը, քանի որ թերթս պահպանելով հանդերձ անարժանները, անդգաները, կը մեծարէ արժանաւոր և զգաստ անձնաւորութիւնները։ Ըլլան հոգեւորական ըլլան աշխարհական։

ՄԻՆՉԱԴԷՊ ՄԸ

ԱՏԱՔԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Սահմանադրութիւնը խնդութեամբ լեցուց ժողովրդին սրտերը. քաղաքիս մէջ Հայ և Թուրք տարբերը մանաւանդ կարծես այսօրուան կ'սպասէին իրենց սրտին մէջ եռուզեռող եղբայրաչցական սէրը դուրս պոռթկացնելու, թոփարներ, ցոյցեր, կեցցէներ իրենց կարգին լսուեցան. բայց դիտելի է որ ինչպէս ամէն անգ հոս ալ կը գտնուին խաւարամիտներ որոնց աչքերը կը խրտչին Սահմանադրութեան լուսոյ ճառագայթներէն. ասոնք ըլլան պաշտօնեայ, ըլլան ժողովուրդ, վարժուած միշտ խաւարին մէջ գործելու, վարժուած բռնակալութեան ընձեռած դիւրութիւններէն իրենց որովայնը պարարելու և քսակին լեցնելու. անշուշտ հաշտ աչօք չպիտի նայէն այս ամէնուն վրայ և պիտի չանան խլտուումներ հանել (ինչպէս Օսմ. Միացեալ Ռումիլէն ալ յայտարարած էր, զդոյշ կենալ այդպիսիներէն, տեղի չտալ և ոչ իսկ փոքրիկ դէպքի մը, այո՛, այդ դիտենք. բայց քանի մը հոգիի գիտնալովը գործը չի վերջանար. ընդ փոյթ կառավարական պաշտօնեաներուն դէմ ուժգնայ հրահանգներ արուելու են որպէս զի փոխանակ անարգելք աչքով հանդիսատես ըլլալու, փոխանակ սա ու նա բողոքին առջեւ խուլ մնալու, ժողովուրդը մանաւանդ խաժամուժը հանդարտ պահելու չանքեր չնայուին։

Երկու երեք օր առաջ ճաչարանի մը մէջ վէճ մը կը ծագի Թուրքի մը և Չերքէզի մը միջեւ. Չերքէզը Բագոսի տաճարին առատ խունկ մատուցած հուրրիէթի անունով կ'սկսի անարգել դիմացինը։ Վէճը կռուի կը փոխուի հետզհետէ ծանր հանգամանք մը առնելու վրայ, ճաչարանապետը կը փութայ կառավարութեան միջամտութիւնը խնդրել. պաշտօնեաներ մասնաւոր հրամանագ մը չունենալուն բան մը չկրցան ընել ընդդէմ կը յայտարարեն, ճաչարանապետին թախանձանքներուն վրայ հաղիւ կը բարեհաճին միայն խաբէր համար քանի մը զապթիէ դրկել։

Բնական է թէ Օսմ. ընդարձակաձաւալ երկրին ամէն անկիւններն ալ այս փոփոխութիւնները յանկարծ չեն կրնար ըլլալ. (ինչպէս Մանզումէի մէջ կարդացինք, Հալէպի բանտարկեալները տակաւին չեն արձակուած ու հոս Պոլսոյ քիչին տակ եղող Կէյվէի բանտարկեալներն ալ դեռ երէկ արձակուեր են). սակայն փոփաքելի է որ մայրաքաղաքին մօտերը գտնուած քաղաքներու մէջ կարգադրութիւնները փութացուին ու այսպէս հետզհետէ բարեկարգութեան չրջանակը ընդլայնի։

1908 Յուլիս 23 ԹՕՔԻՆ
Ատաքազար

ՏԱԳՆԱՊԱԼԻՑ ԵՒ ԲՈՒԵԲԱՍՏԻԿ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ՄԸ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆ

(ՇՈՒԼԻՍ 10)

Տէյլի Թէլեկրաֆի կ. Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ հետեւեալը Յուլիս 29 թուով.— Այսօր ճիշդ ու մանրամասն տեղեկութիւններ ստացայ Յուլիս 10ի (Յուլիս 23 Ն. Տ.) յիշատակելի գումարումին վրայ, որ տեղի ունեցաւ Երիսղզի Պալատին մէջ, այսինքն Եշ. օր։ Այդ գումարումը դարագլուխ եղաւ հին Ռեժիմին անկումին և Սամմանադրութեան հռչակման։ Ժողով Ժողովի վրայ, գիշերը կը յառաջանար դէպ ի Ուրբաթ լուսնալու։ Լուր եկած էր Մակեդոնիա գտնուող Օսման փաշային, որ ղրկուած էր Գ. Զօրաբանակին հրամասարութիւնը ըստանձնելու, թէ ինք Սամմանադրա-հներուն ձեռքը գերիի պէս է, և կը յայտարարէր որ, եթէ ասոնց պահանջումը չգործադրուի՝ ուղղակի Կ. Պոլսոյ վրայ պիտի քալեն, և ինք Օսման փաշա ալ անոնց գլուխը պիտի անցնի։ Միեւնոյն ատեն լուր կը հասնէր թէ Սամմանադրութիւն հռչակուած է Մանաստիրի մէջ։ Բոլոր նախարարները լուծիւղ դարձեալ կանչուեցան Պալատ։ Առաջին անգամ Շէյխ-իւլ-Իսլամին կարծիքը հարցուեցաւ, և պահանջուեցաւ միեւնոյն ժամանակ որ Ֆէթվա մը հանէ Գ. Զօրաբանակը ապստամբ հրա-։ ։ոկով և անոնց կործանումը օրինադրող։ Շէյխ-իւլ-Իսլամը ըսաւ թէ ուշտք է խորհրդակցի այդ մասին Ֆէթվա Էմինին հետ, այսինքն ա՛յն պաշտօնատարին հետ, որուն գործն է Ֆէթվաները խմբագրել, այսինքն հարցման մը, որուն մէկ բառով պատասխան կը գրէ Շէյխ-իւլ-Իսլամը, Օլուր։ ։ամ, Օլմազ։ Ֆէթվա Էմինին, 90 տարեկան ծերուկ մը, ըսաւ թէ պէտք է ուսումնասիրէ այս խնդիրը, և բոլոր վաւերաթուղթերը մէջտեղ բերուեցան։ Ուշի ուշով և խնամով ուսումնասիրելէ յետոյ, ըսաւ թէ ասոր մէջ կայսերական անձին դէմ վիրաւորանք չկայ, ինչպէս Թանզիմ և Ընկ. կը ջանային ցուցնել։ Ընդհակառակն, ըսաւ Ֆէթվա Էմինին, ժողովուրդը իր իրաւունքները կը պահանջէ, և հետեւաբար ասոր համար Ֆէթվա չի հանուիր։

Յետոյ կանչուեցաւ Շէյխ Ապու Հուտա, որուն կարծիքը հարցուեցաւ։ Իսկ թէ ժողովուրդը կը պահանջէ միայն՝ ի՞նչ բան որ պահանջելու իրաւունք ունի Գուրանին համեմատ, այսինքն Երեւելիներու Ժողով մը, և թէ ըստ Գուրանի և ըստ Իսլամական Օրինաց Սուլթանը պէտք է յարգէ Շէրիի օրէնքը, և գործադրէ Գուրանի պատուիրանները։ Յետոյ Նախարարաց Խորհուրդին կարծիքը ուզուեցաւ, որոնք ուրիշ սենեակի մը մէջ կը զբաղուէին։ Սաիտ փաշա որ կը նախագահէր, իրողութիւնները պարզեց, և Քեամիլ փաշայի դառնալով հարցուց անոր կարծիքը։ Քեամիլ փաշա մէ՛կ բառ միայն արտասանեց.— «Սամմանադրութի՛ւն»։ Սաիտ դարձաւ յետոյ միւսներուն, և ըսաւ.— «Էֆէնտիներ՛ը, դուք ի՞նչ կ'ըսէք։» Ո՛չ մէկը պատասխանեց։ Յետոյ Սաիտ փաշա ճարտարօրէն վկայութիւն բերելով Գուրանէն՝ ըսաւ.—«Ժողովին մէջ լուսնթիւն հաւանութիւն կը նշանակէ», և կոտր մը թուղթ առնելով Մազպաթան գրեց և ստորագրեց։ Յետոյ տուաւ զայն Շէյխ-իւլ-Իսլամին, որ ստորագրեց, և ապա միւսները։ Խնդիրը ծագեցաւ թէ Մազպաթան ո՛վ պիտի տանէր Սուլթանին։ Թելադրեցաւ որ Զէքի փաշան տանի իբրև երիցագոյն, բայց Զէքի ըսաւ թէ ինք զինուոր մըն էր, և մերժեց այս գործին խառնուիլը։ Վերջապէս Սաիտ փաշա կայսեր տարաւ Մազպաթան, և քանի մը վայրկեանէն վերադարձաւ Իրատէն ձեռքը։

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ալ տարակոյս չկայ թէ Մակեդոնիոյ հրոսախումբերը զէնքնկեց կ'ըլլան։ Բազմաթիւ պատեր Սէլանիկ գացին խաղաղութիւն երդուելնելու, հրաժարելու իրենց մոլեգին անցեալէն, և արտասուելով սկսած են պագուսուիլ իրենց ամէնէն կատաղի հակառակորդներուն հետ։ Հրոսակախումբերուն ամէնէն ահարկուները հիմա Սէլանիկի փողոցներուն մէջ և հրապարակներուն վրայ են, երբայ մը կը թուի սարկա քան թէ իրականութիւն։ Թուրք Բօմիթէին կեդրոնավայրին առջեւ կ'եղբայրակցին Հայ, Յոյն, Թուրք, Պուլկար և Սերպ հրոսախումբերը գեղեցիկ կառքերով պտոյտ կ'ընեն, ճառեր կ'արտասանեն։

ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՈՒՐՔԻՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Նոր ընտրը Վարչապետ Քեամիլ փաշա Թուրքիոյ արտաքին աշխարհավարութեան վրայ հետեւեալը ըսաւ։— Բոլոր Տէրութեանց հետ լաւ յարաբերութիւններ պիտի ստեղծենք։ Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան դիտաւորութիւն ունէին մեզի դէմ յարձակելու, բայց նոր կացութեան հետեւանքով հրաժարեցան։ Քիչ մը Պուլկարիայէն կը կասկածինք դեռ, բայց եթէ Մեծ-Տէրութիւնէ մը այժ չառնէ անիկա, չի համարձակիր։ Համոզուած եմ որ այդ ոյժը բարոյական միայն պիտի ըլլայ։ Մենք մինչեւ հիմա երեսի վրայ թողուած էինք, որովհետեւ մեր ընթացքը ուղիղ չէր։ Հետեւաբար կորսնցուցած էինք Մեծ Տէրութեանց աջակցութիւնը։ Կը յուսանք թէ պիտի վայելենք Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Աւստրիոյ աջակցութիւնը։ ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԻՄԱ ՕԳՈՒՏ ՄԸ ՉՏԵՍԱՆՔ։

ՆԱԽՈՐԴ ՄԵԾ-ԵՊԱՐՔՈՍ ՖԷՐԻՏ ՓԱՇԱ

Սաիտ փաշայի գերքը խախտած էր արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր, կը հեռագրէ Պերլիներ Թագպլաք Կ. Պոլսոյ թղթակիցը։ Ինք ծեր բլլալուն կարող չէ տոկալ ներկայ կացութեան։ Քեամիլ փաշա եւս երկար ատեն չի կրնար պաշտօնի վրայ մնալ։ Կ'ենթադրի թէ վերջնական վարչապետը պիտի գտնուի յանձին նախորդ Մեծ-Եպարքոս Ֆէրիտ Փաշայի։ Թղթակիցը կ'ըսէ թէ անցեալ օր չոգնաւի մը մէջ տեսայ զինքը, որ յարգալից կ'ողջունուէր բոլոր ծանօթներէն։ Ֆէրիտ փաշա Ապդիւլհամիտի ըլլալուն առաւելութիւնն ալ ունի, քանի որ Երիտասարդ Թուրքերուն քանակին մեծ զօրավիգ մըն են Մակեդոնիոյ Ալպանիացիները։

Բայց չի կարծուիր որ Ֆէրիտ փաշա վարչապետ ընտրուի, քանի որ իր երկար պաշտօնավարութեան միջոցին գերմանասէր քաղաքականութեան մը ջատագով եղաւ կասյ թէ ակամայ։

ԻՆՉՊԷ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ՇԷՅԽ ԻՒԼ ԻՍԼԱՄԸ

Շէյխ իւլ Իսլամը ա՛յն պատճառաւ հրաժարական տուեր է, որովհետեւ Սուլթանին փեսայ Բէմալէտտին փաշա, Ղազի Օսման փաշային զաւակը, որ Պրուսայի իր աքսորանքէն Կ. Պոլիս դարձաւ, բողոքեր է Շէյխ իւլ Իսլամին դէմ թէ հակառակ Գուրանին և իր պարտաւորութեան վսեմ ձայնին, լուծեր էր իր ամուսնութիւնը Սուլթանին աղջկան հետ, ա՛յն առարկութեան վրայ թէ ինք, Բէմալէտտին խիստ ծանր լեղու գործներ է Շէյխ իւլ Իսլամին այս արարքին դէմ։ Այս պատճառաւ Շէյխ իւլ Իսլամը հարկ դատեր է հրաժարիլ։

ԱՄՍՕՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ

Ամսոյս 1ին Սալոնիկի մէջ տեղի ունեցաւ Սամմանադրութեան դէմ արդելք։ Հայերէն Ազատամարտ։ Հայերէն Ազատամարտ։ Հայերէն Ազատամարտ

գաբուի՝ ոստիկանութեան քննիչ Քեամիլը, Գարաքեօյի կամուրջին նախորդ առաջին գօմիսէր Թէվֆիկը, Գումգարուի նախագահ առաջին գօմիսէր Ճէմալը, Սամաթիոյ նախորդ առաջին գօմիսէր Մէհմէտ Նուրին, Եէնիմահալլէի նախորդ առաջին գօմիսէր Հիւսնին, Ֆէնէրի նախորդ առաջին գօմիսէր Վահեին, պետական պաշտօնարաններուն գօմիսէր Նաղիքը, և Պոլսոյ քարտին գօմիսէր Շամիլ Եասէքը։

* Թագիմի գօմիսէր Սիւլէյման պաշտօնակ եղաւ։

* Պէշիկթաշի ոստիկանապետ Վասիֆ փաշա պաշտօնէ դադրեցուցուեցաւ, բերելէն ոստիկանութեան առաջին գօմիսէր մը կարգուեցաւ անոր տեղ։

ՊՈԼՍՈՅ ապարանքներուն և կազմատուներուն մէջ աշխատող բոլոր կազմարար գործաւորներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ մասնաւոր խորհրդակցութեան մը համար, որ տեղի պիտի ունենայ, Միրքէճի կայարանին դիմացը կազինային մէջ, վաղը կիրակի ժամը 2ին։

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ բնակչութիւնը նամակ մը գրելով խմբագրութեանս գոհութեամբ կը յայտնէ թէ Սէր գօմիսէր Եուսուֆ Ճէմալ և սրիկայ քննիչ Քեամիլ վարուած ըլլալով Գումգարուցիք մանաւանդ Հայերը ազատած են այս հրէշներուն ձեռքէն։ Միայն թէ ժամանամներու հաղարապետ Անմէտի և եղբօր Ա. չավուշ Հիսէյինի ինչպէս նաև Գօմիսէր Իսմէթ, Հաշիմ, Ահմէտ, Ֆէվզի, Սաբը Իսմայիլ և ոստիկան Եուսուֆ, Սաւաի պէս ստորին և չարաչար մարդոց ներկայութիւնը իրենց ապահովութեան և հանգստութեան համար լաւ յոյս չի ներշնչէր։ Ցուսալի է որ նոր գօմիսէրը Հաճի Թահսին էֆ. այս մասին հարկ եղածը կ'ընէ ժողովուրդին համակրութեան արժանանալու համար։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՈՒՄ կարգուեցաւ Պերլինի նախորդ դեսպան Կալիպ պէյ։

ՆՈՒՈՒՄ ՓԱՇԱ վերահաստատուեցաւ Արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնին մէջ։

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ արիւնարբու և հայակեր գօմիսէր Քեամիլի համար, ուշ ժամանակ իմացանք թէ անձնասպան եղած է։

ԿԱՐԱՊԵՏ էֆ. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ որ 12 տարիներէ ի վեր Վանայի մէջ հաստատուած էր, երէկ Պոլիս իր ծննդավայրը վերադարձաւ։ ուրիշ բազմաթիւ երկսեռ ազգայիններու հետ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՐԹԱԼՈՎ ԿԸ ՄԵՐԿԱՆԱՅ

Ցայտնի է թէ ոստիկանապետ Շէֆիքի, անոր ձախ զիսին՝ Մէհմէտ Ալիի, և մանաւանդ ամենագաւ Թանսինի հայակեր վատութիւններուն օժանդակ ըլլալու համար, Օրմանեան մինչեւ իսկ Հայոց ընտանեկան, բարի, պաղեցնական, աւանդական, սուրբ, մաքուր համախմբումները արգիլելու համար, արգիլած էր Պասկներուն տունի մէջ կատարուիլը։ Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ Տեղապահ Ս. Հայրը նախընթաց օր վեց հատ ազգայիններ արտօնեց որպէսզի Պասկը տուներնին կատարեն։ Այս արտօնութիւնը կասկած չկայ թէ Սահմանադրականութենէն աւելի Տեղապահ Ս. Հօր բարեմտութեան և անկաշկանդ զգացումներուն արդիւնքն է։ Երկու գեղեցիկ յատկութիւններ, զորս ի զուր փնտռեցին չատ անգամ կարգ մը թշուառ ընտանիքներ, Օրմանեանի մօտ, որուն կամքը միայն... օրէնքի կարգ անցած բան մըն էր։ Այսպէս ահա երթալով մէկ կողմ պիտի նետուին բոլոր այն աղտոտ շորերը որոնցմով Օրմանեան հագուեցուցած էր իր անձը, Հայոց Պատրիարք ձեւանալով։

ՀՐԱՒԷՐ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Օրմանեանի ինքնահաճ և յոռի արդարութեանց ծնունդը ըլլալով մեր վարժարանաց երկար տարիներէ ի վեր ենթակայ եղած անկերպարան և խիստ անկեալ վիճակին ընդ հուպ վերջ տալու համար, պէտք է որ այս կիրակի յետ աւարտման եկեղեցւոյ, հաւաքուինք Սահակեան վարժարանի մէջ ի խորհրդակցութիւն։

Կրթասէր
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԾՆՈՂՔ

"ՕՍՄ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ„

Հայ Հասարակութեան զանազան դասակարգերէն «Օսմ. Սահմանադրական Ակումբ» անունով բիւրեղ մը կազմուելու վրայ է։ Այս քիւրին հիմնադիր մարմինը որոշած է Աղաւութեան և Օսմ. Սահմանադրութեան հաստատման նուիրական դատին համար մինչեւ հիմայ մեռնող և զոհուող բոլոր Իսլամ նահատակներուն յիշատակին յատուկ հանդէս մը և ասոնց մը կազմակերպել յառաջիկայ Հինգշաբթի օր, Յուլիս 31, Բերայ Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյն մէջ ուր Հայ եկեղեցականութեան կողմէ յատուկ աղօթքներ պիտի կատարուին։ Օսմ. Կառավարական ոստիկանութիւններուն, զօրանոցներուն, զինուորական ու բարձրագոյն վարժարաններուն և բոլոր ուրիշ մարմիններուն հրաւէր պիտի զրկուի յատուկ պատուիրակութիւններով ներկայ գրուելու։ Իսլամ և Հայ հասարակութիւնը ինքնին հրաւիրուած է այս հանդէսին։

ՀԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ

ԳԱԲՐԻԷԼ էֆ. ՆՈՐԱՏՈՒՆՆԵԱՆ

Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանի առեւտրական և հանրօգուտ շինութեանց նախարար անուանուիլը մեծ ուրախութեամբ կը լեցնէ բոլոր Հայերը։ Երկար տարիներէ ի վեր է որ Օսմ. Նախարարութեան մէջ Հայու անուն մը չկար։ իրաւ է թէ Կայս. Ամենձ. Գահանուն նախարարները Հայեր եղած են մինչեւ այսօր, սակայն այդ վարչութիւնը աւելի մասնակի հանգամանք մը ունի և բուն վիւէիային մաս չի կազմեր, ինչպէս չեն կազմեր նաև Ոստիկանական և Կրթական նախարարները։ Հայերը սակիկ առաջ երկու նախարար ունեցած են՝ Գրիգոր էֆ. Ազաթօն՝ հանրօգուտ շինութեանց, և Յակոբ փաշա Գալաշեան՝ Երմտական նախարար։ Այսպէս, Գաբրիէլ էֆ.ով ազգը կ'ողջունէ իր երրորդ առաջնակարգ նախարարը։ Հայերը՝ սկիզբէն գլխաւոր ուժը եղած են Օսմ. Պետական պաշտօնատարութեան մէջ. սակայն տակաւ տկարացան և տկարացուեցան, քանի որ ազգային արդար պահանջները՝ ազատ մարդոց ակնոցին տակ գէշ ազդեցութիւններու վերածուեցան և այսպէս Հայերը ինկան աչքէ։ Այսօր որ Սահմանադրութիւնը վերահաստատուեցաւ իր արդարութիւնով և հաւասարութիւնով, Մանզումէի մէջոցով էր որ առաջին անգամ եղաւ բողոքը թէ Քրիստոնեայ նախարար մէկ հատ միայն կայ։ Այս բողոքը արձագանգ գտաւ նաև օտար թերթերու մէջ և այսօր Քեամիլ փաշայի Դէպլիճը ունի երկու քրիստոնեայ նախարար, մէկը Հայ և միւսը Յոյն։ Նորընտիր առեւտրական և հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ Գաբրիէլ էֆ. մէկն է այն հաղուագիւտ Հայ պաշտօնատարներէն որոնք իրենց անժխտելի արժանիքներով և միեւնոյն ժամանակ մաքուր անունով կրցին պահել իրենց դիրքը Հայ ազգին անցուցած այնքան տագնապներուն մէջ։ Մենք յաճախ քննադատած ենք և կը քննադատենք Ն. Վահրամեանի կարգ մը գաղափարները ազգային չրջանակի մէջ, սակայն ասիկա երբեք ուրացում մը չէ իր արժանիքներուն և մասնորական բարձր կարողութեան։ Կը կարծենք որ Գաբրիէլ էֆ. յաճախ իր անկեղծութեան մէջ չի մնար և կարգ մը հացկատակ և չահախնդիր ազգականներ և մտերիմներ են որ աւելի ղինքը դժուարին կացութեան մը կ'ենթարկեն ազգային խնդիրներու մէջ, ուր, կը խոստովանինք թէ, պէտք է չարունակուի իր մասնակցութիւնը։ Գաբրիէլ էֆ.ի այս անուանումը անոր համար մանաւանդ ուրախալի է, որովհետեւ Հայ մըն է որ կը կանգնի առեւտրական նախարարութեան գլուխը և այսպէս Հայերը երբ մէկ կողմէն կը ջանան իրենց մասամբ կորսնցուցած դիրքը վերստին ձեռք բերել վաճառականութեան մէջ, բնականաբար՝ իրենց ձեռնտու և օժանդակ պիտի ունենան նաև Հայ նախարարը՝ Նորատունկեան էֆ.ն։

ՕՐՄԱՆԵԱՆԸ

ԵՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԲԱՆԱԼԻՆԵՐԸ

Տասը օր անցաւ և տակաւին անկեալ Պատրիարքը չի յօժարիր Պատրիարքարանի իր սենեակին բանալիները յանձնել ազգընտիր Տեղապահին։ Ան ի՞նչ հաշիւ է։ Եթէ Ռէժիմին փոխուելուն կ'սպասէր, ինչպէս սպասեց ասկէց առաջ և աղօթք չըրաւ, երկրին կանոնաւոր վարչութեան անվթար շարունակութիւնը մինչեւ հիմայ համոզում պէտք է գոյացնէին իրեն մէջ թէ Հայոց Պատրիարքարանին դուռը ա՛լ իսպառ փակուած է Օրմանեանին և Օրմանեանականներու առջեւ։ Տեղապահը քանիցս լուր կը զրկէ իրեն որպէս զի բանալինները զրկէ, պատասխան չի կայ. իր ձեռնատունը, Արիս Ֆէսճեան, ամէն երիկուն առտու Օրմանեանի բընակարանէն Պատրիարքարան կ'երթայ բայց առանց բանալիի։ Պետրոս առաքեալ անգամ այդքան խստապահանջ չէ իր բանալիներուն մասին։ Օրմանեան լաւ գիտէ այս կէտը, որովհետեւ ի ճմիռ իսկ ծնեալ է։ Կը պահանջենք որ Օրմանեան բանալիները չուտ յանձնէ Տեղապահ Ս. Հօր, քանի որ Խառն Ժողով գումարելու հարկ չի կայ բանալիները պահանջելու համար, ինչպէս հարկ եղաւ գումարել՝ ղինքը... հրաժարեցնելու համար։

ԳԱՍՐ ԳԻՒՂԻ ՄԷՋ ՄԻԹԻՆԿ

Գասրգիւղի երիտասարդութեան փափաքին համաձայն դէր-հաղ սրպազան Ինան պէյ կազմակերպած է մթինկ մը ուր պիտի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, ժամը 9ին (ը. թ.) Գասրգիւղ, Մէջոհիւրտաբի պարտէզին մէջ։ Այս մթինկին նպատակն է օսմ. զանազան տարբերուն միացումը։ Հասկթը պիտի յատկացուի Նիագի և Էնվէր յաձնաւորներուն չինութեան ծախքին։ Մուտքն է 2½ ղրուշ։ Ահաւասիկ յայտագիրը.—

1. Ուսման մէջ գտնուող պատանեկութեան ապագէզի ընտրութիւնը։
2. Հայրենիքի զաւակներու գաղափարի միացումը։
3. Սիրել և սիրուիլ։
4. Խրատներ ձագուկիս (մանկավարժական բանաստեղծութիւն)։
5 Մանուկը (բարոյական բանաստեղծութիւն)։
6. Թօխ՝ Զուշիմայի տեղեկագիրը կարդալէ ետք (զինուորական ճառ)։

ԲՈՂՈՔՆԵՐԸ

Բողոքները անդուլ անդադար կը հասնին։ Թաղեցի չկայ որ իր թաղին մուխթարէն կամ քէհեայէն չգանգատի։ Քանի քանի նամակներ ստացանք Բերայի մխթար Կարապետի մասին, որմէ երկարօրէն կը պատմէին այդ արարածին անպարկեշտ, յոռի, զեղծ և անբարոյական ընթացքը։ Բերայի Թաղ. Խորհուրդին կը յանձնարարենք այս մասին ժողովուրդին դժգոհութեանց գոհացում տալ և սրբել նետել այդ մրխթարը։ Գասրգիւղի Թաղ. Խորհուրդը նկատի առնելով ժողովուրդին բողոքները, սրի՛ այ և արիւնկզակ քօմիսէր Քեամիլի խորհրդական էհմեան Ցուսէփը վտարած է Խորհրդարանէն։ Բողոքագիր մը եկած է նաև Զօրլուցի Գէորգ Աբրահամեան անուն մարդուին դէմ, որ հայաստան մէկ Մէհմէտ Ալիի և սատկած լրտես Ֆէհմիի գործիք ըլլալով՝ քանի քանի հոգիներ մատնած է։ Նամակագիրը ապարդիւ կը կարդայ այդ Աբրահամեանին դատ բանալ, որպէս զի ինք անունով հաստատէ իր քսամանութիւնները։

* *

Բերա, 19/1 Յուլիս 1908

Ազնուազուարթ Խմբագրապետ
«Մանզումէի էֆեար» ազատ օրկանի

Արիւնարբու գազան սադայլաղէմ Նէճիպ Մէլէմէտ չունին «վաթիֆայի բըշվաթ»ը եղող ոչ նուազ վատ խաֆիյէ Յովհաննէս Քարտաշեանի անունը մոցա՞ք յիշելու որ քիչ մը քիչ Հայերու դրամները կոկորդը անցուցած ու քիչ մը քիչ Հայեր մատնած է։ Ի՞նչ երեւակայելի ու անեւեւակայելի վատութիւններ չէ բրած, ես ձեռքովս իմ զաւկիս ազատութեանը համար 75 լիրա տուած եմ այս շանը որ Նէճիպի բարեխօսէ ու բան մըն ալ չընելէն զատ դրամս ալ վրայ գնաց. զաւակս ալ յանցանք մը չունէր։ Ասկէ զատ ամէն տեղ Հայերը կը ջախջախէր. ոխերիմ թշնամի մըն է Հայերու և իր հարստութիւնը Հայերու դրամովը չինած ամենավատ խաֆիյէ մըն է։ Նաֆսամի մէջ ուր փաստաբան է, ամէն տեսակ վատութիւններ բրած է այս ցածոգի խաֆիյէն։ Կը խնդրեմ ներկայիս որ իր անունն ալ Նէճիպի անուան հետ հրապարակէ որ գիտնայ իր չան արժանիքը։

Ձերդ խոնարհ ծառայ
Կեսարացի ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԷՐՏԷՃԵԱՆ

ՎԱՆԻ ՎԱՅՐԱԳ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ

Վանէն՝ Պոլսոյ մէջ հաստատուած կարգ մը վաճառականներու քաջուած հեռագիրներէ և նամակներէ զարմանքով կը տեղեկանանք թէ, Վանի կուսակալ Ալի Ռիզա անուն հայասեաց գազանը դեռ չէ արձակեր այն բազմաթիւ քանտարկեալները, որոնց գրելասաւոր յանցանքը եղած է իրենց... անմեղութիւնը։ Անհաւասիկ հին Ռէժիմէն մնացած, ուռճացած, որջացած անսիրտ մը, որ հակառակ Սահմանադրութեան բարձրագոչ աղաղակին՝ ազատութեան և կայս. Իրատէին, կը վարանի թողուլ քանտէն կարգ մը անմեղներ, որոնց թիւը դժբաղդաբար չէ պիտի համեմատի ներս մնացողներուն թիւին։ Նոյն կուսակալին բանտարկեալ առած հայերուն ելեւմուտքը, կը պատմուի թէ հաւասարակշիռ չէ, այլ մեծ բաց մը ունի, որովհետեւ բանտին մէջ գլուխներու չարք մը... աղոցել առած է։ Տարօրէն իր գլխուն։ Կը խնդրենք Պատր. Տեղապահ Հօրմէն որ այս մասին խիստ և անմիջական դիմում մը ընէ Եպարքոսութեան, և ոչ միայն բանտարկեալներուն արձակումը պահանջէ, այլ նաև պէտքը չեղաչ այս հայակեր գազանին պաշտօնանկութեան։

ՀԱՊԱ ՄԻՀՐԱՆ Տ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԸ

Պատուարժան խմբագրութիւն

Մանզումէ ազատական օրկանին

Հաղար չնորհակալութիւն ձեզի որ ազգադաւ, անպատիւ Հայ տղրուկներու դիմակը վար առիք հրապարակաւ զիրենք խայտառակելով։ Ատոնց մէջ մի՛ մոռնաք յիշել, կը խնդրեմ, անարժան Օրմանեանին արժանաւոր քեռայր, Տէր Ներսէսեան վատագրի Ղուլբէնկ Միհրանը։ Այս անձը 7 տարի առաջ Պատրիարքարանի միջոցաւ կարգադրուելիք մէկ գործիս համար ինձմէ քսան ոսկի պահանջեց և առաւ, և գործս չտեսնուեցաւ։ Եթէ ուրանայ կարող եմ հաստատել վաճառական վկաներով։

Այն ուրախութեամբ, որով սկսաք, շարունակեցէք պահանջել առանպակ տարագրելոց հաշիւները։ Ինձ պէս հազարաւորներ սխալ յայտնութիւններ պիտի ընեն։

Դեռ ձակ
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԿԻՒՐԻՆԵԱՆ
Գոնիա, 22 Յլս. 908.

ՀՈԳԵՇԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՀԱՄԱՐ

Բարեբդի Առաջնորդական Տեղապահ Տ. Պարգեւ Վարդապետ, Բշ. օր Գասրգիւղի Ս. Թադեւոս եկեղեցիին մէջ Հայ նահատակաց համար պատարագելէ յետոյ, հոգեհանգստեան պաշտօնի կատարման առթիւ, սրտաշարժ քարոզ մը խօսեցաւ, սրտառուչ կերպով նկարագրելով Խազիլդի համատարած կոտորածը, որ 800ի մօտ հայերու անէւանմութեան կը յանգի։ Բեմբասոս վարդապետը՝ այդ թուականին տակաւին տասնվեցոս տարեկան պատանի մըն էր, որ Հայ զոհերու վրայէն կոխելով անցեր և Ս. Սաֆանոսի եկեղեցին ապաստաներ ու մատաղաւոր վերծեր է մահուընէ։ Պատարագէն վերջ, եկեղեցւոյ բակը յաղանալով դպրաց դասուն երգեցողութեամբ, հո՛ն ալ թուրքերէն լեզուաւ տենախօսութիւն մը արտասանեց, ի ներկայութեան բազմաթիւ Հայ և Թուրք ժողովրդեան, որ եկած էին մասնակցելու օրուան ախուր արարողութեան։

* *

Տ. Անանիա վրդ. Հաղարապետեան, Վարդավառի մեռելոցի օրը, Դանիլլիի Ս. Աստուածածին եկեղեցին պատարագելով, Եդեսիոյ հաղարաւոր նահատակներու ու անմեղունակ զոհերու նկարագրութիւնն ըրած է խիստ սրտամիկ ոճով։

Ժամերգութենէն յետոյ, գիւղին գերեզմանատունը երթալով Տ. Ս. Նահիոս վարդապետ, նոյն արուարձանին մէջ 1895ին Հայ—Նահատակներուն վրայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է ի ներկայութեան գիւղին երկսեռ ժողովրդեան, եւ տեղւոյն Թուրք հասարակութեան, որոնցմէ մին՝ բարձր. Մուսթֆա փաշայի տղան, խօսած է սրտառուչ կերպով Դանիլլի հայ զոհերուն վրայ, և ներկայից հրաւէր կարդացած է՝ որ մեռելոց վրայ արցունք թափեն և ծաղիկներ սփռեն։

* *

Պէօյիւ չուէրէի Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցւոյ մէջ՝ երկուշաբթի մեռելոցի օրը, Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Սալանան պատարագելով, Հայ Նահատակաց վրայ սրտաշարժ քարոզ մը խօսած է, յայտնելով արտասուաթոր աչօք թէ՝ ինքն ալ իր քնակավայրին մէջ զոհած է հայրը, մայրը, ամուսինը, եղբայրը և սիրասուններ, և սկսած է լալ ու լացնել հոն խնուող երկսեռ հոծ ժողովուրդը։

ՇԻՇԼԻԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Շիշլիի գերեզմանատան կարգ. յանձնաժողովը ժողովրդեան ընդհանուր բազձանքը լրացնելու յօժարամտութեամբ որոշած է վայելուչ յիշատակարան մը կանգնել 1894ի ցաւալի դէպքի միջոցին զոհեզմանատան մէջ թաղուած Հայ նահատակներու հոգւոյին վրայ, և այս յիշատակին համար իր անուէրէն 50 լիրա յատկացնելու մասին դիմած է իր անդամներու ամբողջին հաճութեան, ուրկէ վերջ յանձնաժողովը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ հանգանակութեան։

×

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՇԻՇԼԻԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Վարդավառ մեռելոցի օրը, ազգային գերեզմանատուններու մէջ, ի նշան սիրոյ և երախտագիտութեան՝ Հայ ազգին ազատութեան սիրոյն նահատակեալ մեր անձնուէր եղբարց, անոնց ունեցած կրօնական յուզիչ արարողութեանց, ցոյցերու եւ ճառախօսութեանց գործնականապէս մասնակցելու համար պարտ անձին համարեցի նոյն օրուան գերեզմանատան հասոյթս, 36¼ ղրուշ, ինչպէս նաև անձնականէս 10 ղրուշ տրամադրելի ընել, հանգանակութեամբ չլրիմ մը կանգնելու համար Շիշլիի Ազգ. Գերեզմանատան մէջ թաղուած ազգանուէր նահատակաց հոգեոյին վրայ և առ այս սոյն հանգստատեղւոյն վրայ։ Ես ալ դիմումս ուղարկած եմ յիշեալ գերեզմանատան յանձնաժողովին։ Այս նպատակաւ հանգանակութեան ձեռնարկած ըլլալով, կը խնդրեմ Պատ. թաղեցիներէս որ քարեհաճին մասնակցիլ իրենց կամաւոր նուիրատուութեամբ զրկելով զայն կամ սոյն Պատ. Ցանձնաժողովոյ եւ կամ առ մեզ, անմատնելի և յանձնելու համար սոյն ազգանուէր նահատակաց յիշատակը։ Նուիրատուութիւնք պիտի հրատարակուին օրաթերթերու մէջ և հանգանակեալ գումարը պիտի յանձնուի Շիշլիի Ազգ. Գերեզմանատան յանձնաժողովին։

Տրուպ պաշտօնեայ Հայ Եկեղեցւոյ
Ֆերիգիւղ ՎԱՐԴԱՆ ՔՀ. ԳԱՐԱԿԵՕՂԵԱՆ

ԲԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐԸ

ԵՒ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատուական խմբագրութիւն «Մանզումէ» ազգօգուտ լրագրոյ

Բարիզի մէջ բնակող խումբ մը Հայեր իմանալով Օրմանեանի անկումը, քիչ կը դանէ այս պատիժը, և կը յայտնէ իր զգուանքը Օրմանեանին, միանգամայն պահանջելով՝ ձեր թերթին միջոցաւ՝ Պատրիարքարանի մէջ բոյն դնող բոլոր ժողովականներու արտաքսումը և նոր ընտրութիւններու կատարումը, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան։

Խումբ մը Հայերու կողմէ՝
Կ. Ց. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ
Բարիզ, 2 Օգոստ. 1908

×

Օսմ. Սահմանադրութեան հրատարակումը մեծ ցնծութիւն պատճառեց Բարիզեան Հայ գաղթականութեան։ Ամէն Հայ զիրար կը շնորհաւորէ և Վեհ. Սուլթանին հասցէին օրհնութիւններ կը բղխեցնեն իրենց սրտերէն։ Խաֆիյէներու արտաքսումը և մասնիչներու կործանումը անպատում ուրախութեամբ լեցուցած է տեղւոյս Հայոց սրտերը։ Այսօր Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդ Տ. Եղիսկ եպսկ. Սպասունի, Վարդավառի տօնին առթիւ Ս. Պատարագ մատուցանելով, ընտիր քարոզ մը տուաւ և ուրախութիւն ու մխիթարութիւն յայտնեց Սահմանադրական դրութեան հաստատման համար։ յորդորեց որ սկսին ետ դէպի իրենց բուն հայրենիքը վերադառնալ և հոն ձեռք ձեռքի տուած աշխատին հայրենիքի յառաջդիմութեանը համար։ Թաղ. Խորհրդարան դումարուած բազմաթիւ Հայեր, Հաղարարձութեան հետ միասին խորհրդակցութեամբ, որոշեցին, վաղը, երկուշաբթի, Տ. Վռամշապուհ Ա. քհ.ի հետ միասին պատգամաւորութիւն ղրկել օսմ. դեսպանատունը չնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնելու և հոնկէց նոյնպէս չնորհակալութեան և երախտագիտութեան հեռագիր մը ղրկել Մեծ-Եպարքոսին՝ յուսս Կայսերական Գահոյից մատուցուելու համար։

ԲԱՆԱՒՈՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Խմբագրութեանս ուղղուած բազմաթիւ գրութիւններ իրաւամբ դիտել կուտան թէ Տեղապահ Ս. Հայրը թաղային ոստիկանայ Խորհուրդներու կողմէ տրուած հրաժարականները փոխանակ մերժելու աւելի լաւ կ'ընէ զանոնք ընդունելով յանձնարարէ ըստ Սահմանադրութեան քուէարկութեամբ նոր Թաղ. Խորհուրդներու կազմութիւնը, որով կարելի ըլլայ և միանգամայն դիւրանայ յառաջիկայ Երեսփոխանական ընտրութեան գործողութիւնները։ Աւելորդ կը սեպենք դիտել տալ այն անտեղութիւնները, որոնք կրնան ծագիլ, Օրմանեանի առատացուցած առժամեայ մարմիններու կողմէ, որոնք տարիներէ ի վեր արմատացած, որոյացած ըլլալուն հետեւանքով աւելի մխանչենական հանգամանք մը առած էին քան թէ առժամեայի։

ՊԱՏՐ. ՏԵՂԱՊԱՀ Սրբազանին կողմէ Տ. Թաթուլ Ծ. Վրդ. Դուրեան Պաղատի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կրօն. Ժողովոյ Ա. Ատենապետ Տ. Գրիգորիս արքեպս. Ցովհաննէսեանի հետ, Խառն Ժողովի մը գումարման և եկեղեցական երեսփոխաններու քան անդամներու ընտրութեան, նոյնպէս յառաջիկայ երկուշաբթի օր համագումար Ժողովի մը գումարումին համար։ Տ. Թաթուլ վրդ. այցելած է նաև Օրթագիւղ, Կրօն. Ժողովոյ դեր-ատենապետ Տ. Վահրամ Սրբազանի, սատանալու համար անոր ալ կարծիքը, բայց երկու ատենապետներն ալ վերջնականապէս յայտնած են թէ իրենք բացակայ պիտի մնան նոյն ժողովներէն։

ԱՐՍԷՆ ՎՐԴ. ՎԵՀՈՒՆԻ որ նախորդ Բէժիմին հալածումին տակ 23 տարիէ ի վեր արտասահման կը մնար և վերջերս Սուչովայի Հայոց հոգևոր հովիւն էր. երէկ Գուբքեշէն Պոլիս հասաւ։ Վեհունի վրդ. ժամանակ մը Սկիւտար իր ընտանիքին քով մնալէ յետոյ պիտի դառնայ իր պաշտօնատեղին։

ՊԱՏՐ. Փոխանորդութեան պաշտօնը առժամեայ կերպով կը վարէ Տ. Դէւոնդ Վրդ. Դուրեան։

ՀԱՑ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ իբր նուէր 27 ղրուշ յանձնած է մեզ Տիար Գալուստ Վանիքեան։ Կը խնդրուի ընկալագրով մը գանձել Խմբագրատունէն։

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

Երէկ մասնաւոր խմբագիր մը ուզարկեցինք նշանաւոր բանտարկեալներուն՝ Իպգէթի, Զէլիի, Բէշիտի, Մէմտուհի և միւս սրիկաներուն հետ տեսակցելու։ բայց ատոնք որ պատերազմական նախարարութեան մէկ պատուրումին մէջ բանտարկուած են, ամէն հաղորդակցութիւնէ զրկուած ըլլալով, կարելի չեղաւ տեսնուիլ։

Ի ՊԱՏԻՒ ՕՍՄ. ՅԱՌՋԴՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս գիշեր ժամը 2ին Բերա, Բրթի Շանի թատրոնին մէջ, Օսմ. Յառաջդիմական Միութեան ի պատիւ, Ֆէհիմ էֆ.ի կատակերգակ խմբին կողմէ պիտի ներկայացուի Պեան կամ Խոստմամբ հաւատարիմ անուն ազգային խաղը։ Այս առթիւ փրանս. կատակերգակ խումբին կողմէ ալ ներկայացումներ պիտի տրուին։ Միւնոյն խաղերը պիտի կրկնուին թէ՛ կիրակի ցերեկ և թէ կիրակի գիշեր։

Յսրի Տիկին Սոֆիկ Ե. Շահպազեան, Տէր և Տիկին Օնիկ էֆ. Ե. Շահպազեան և զաւակը, Տէր և Տիկին Երուանդ էֆ. Գարաեան և զաւակունք, Տիարք Յակոբ և Միհրան Ե. Շահպազեան, Այրի Տիկին Սոֆիկ Յ. Շահպազեան և Լեւոն էֆ. Յ. Շահպազեան, Տիար Մասեհ Մասեհեան (ի Մանչէսթը), Տէր և Տիկին Գառնիկ էֆ. Ինճիճեան և զաւակունք, Տէր և Տիկին Նչան Պէզազեան, ինչպէս նաև Կիւմիւշկիւրտան, Գարտեան, Ինճիճեան, Ներսունեան, Մանեասեան ընտանիքները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք հաճեցան անձամբ ներկայ գտնուիլ

ԱԶՆ. ԵՂԻՍ էֆ. ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան և այդ առթիւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին։

ԱՂՋԿԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՈԼԷՋ

ԻՄՍԿԻԻՍԱՐ

Վարժարանիս բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 16ին։ Աշակերտուհի տալ ուզողներ որդիի կարելի է չուտ դիմում ընել։ Ուզողներուն չրջաբերականներ և ուրիշ տեղեկութիւններ կը տրուին Տնօրէնութեան կողմէ մայրաքաղաքիս անդ. Նամակատան միջոցով։ 15—1

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ

ՏՈՒՆԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ
ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ ՏՈՒՆ

Նախորդ խայտառակ Պատրիարք Օրմանեան, երէկ ձերբակալուեցաւ, ինչպէս արդարութիւնը կը պահանջէր։ Քանի օրէ ի վեր իր տունը հսկողութեան տակ առած էին կարգ մը անձեր, տեղի չի տալու համար անոր փախուստին։ Երէկ Բերա՝ Հիբը փողոցի թիւ 1 տան առջեւ բազմութիւնը չատցաւ և պահանջեց Օրմանեանի ձերբակալութիւնը։ Ոստիկանութեան կողմէ զրկուած մէկ քանի պաշտօնեաներ իրենց դէմ դոց կառքի մը մէջ դնելով Օրմանեանը, թէեւ ուզեցին առաջնորդել զինքը ոստիկանատուն, սակայն ահագին բազմութեան կողմէ յայտնուած փափաքին համաձայն հարկ դատուեցաւ նախ զինքը մինչեւ Պատրիարքարան տանիլ։ Օրմանեան չատ թախանձեց որ ուղղակի ոստիկանատուն երթայ և թրեն... անցեալ փառաց օրերուն տան չի մտնենայ, սակայն ի զուր։ Երբ Օրմանեան Պատրիարքարան հասաւ, հոն՝ օսմանեան քօմիթէի անդամներէն Սելանիկցի հաղարապետ Հագգը և Տրակա Նէճիպ պէյերը դիմաւորեցին և մասնաւոր սենեակի մը մէջ առանձնանալով տեսակցութիւն մը կատարեցին։

Ցիշեալ պէյերը հարկ եղած ապահովութիւնները Օրմանեանէ առնելէ ետք յորդորեցին ժողովուրդը որ բուռն միջոցներու չդիմէ և վտան ըլլայ նորընտիր Դանկիսին արդարութեան վրայ։ Եւ յետոյ ղինքը կրկին վերադարձուցին իր բնակարանը. ուր Օսմ. Բօսիդէէն կողմէ նշանակուած մէկ քանի անձանց հսկողութեան ներքև պիտի գտնուի, արգիլելու համար անոր փախուստը։

ԱՆԶՆԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պրուսայէն քաշուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Սագայլը մակնուանեալ վատանմատ Զերքէզ Մէհմէտ լրտեսը, որ չարաթ մը առաջ Պրուսա աքսորուած էր, Աթրոնոս գիւղին մէջ երէկ անձնասպանութիւն փորձած է ձախ թեւին երակները կտրելով, և վիճակը չատ ծանր է։

ՄՆԱԿԵԱՆ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի գիշեր Սկիւտարի թատրոնին մէջ, Մնակեան էֆ.ի խումբը պիտի ներկայացնէ Առաքինութեան յաղթանակը դէնուորական թատերախաղ 9 արարով։

Մնակեան խումբի ամէնէն յուզիչ խաղերէն մէկն է սա, որ մեծ յաջողութիւն գտած է և վատաբար Սկիւտարցիք պիտի փութան վայելել։

ԽՐԱՄԱՏԸ

ՀԱՅ ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒՆ

Ա.

Ահա վեց ամիս էր որ անփոփոխ Պայծառը կը կանչէին լուացքի համար, — գաւառացի կին մը, որուն գարունօրերը տաչտերու գիրկը, անոնց յաճախ պիղծ աղտոտութիւններուն շոգիովն էին խանձոտած։

Շատ գոհ չէին — գոհ կրնայ ըլլալ ունեւորը երբ իր գրպանէն բա՛ն մը ելլայ — սակայն լուրջ դժգոհութեան ալ զօրաւոր պատճառ մը չունէին։ Աղան՝ օրուան գործերուն հոգերովը մասլուկ, հազիւ թէ կը հետաքրքրուէր տունի տաղտուկներով։ Եւ տիկինը լիովին կը լրացուցեր իր պակասը, թէ՝ իբրև ունեւոր տանտիրուհի, որ գիտէ խղճմտօրէն չահագործել վճարած գրամին իւրաքանչիւր մասնիկը, և թէ՝, աղային բացակայութեանը, իբրև տունին լիազօր տէրը, որ իր յարմար դատած եղանակով կը տնօրինէ գործերը, — կը քակէ, կը շինէ, կ'արձակէ կամ կը վարձատրէ։

Ու ահա վեց ամիս է որ միշտ Պայծառը կը կանչէին իրենց լուացքին համար։ Մոլորաբար 20—25 ղրուշ էր իւրաքանչիւր լուացքին գինը։ սակայն Տիկինը իր գործունէութիւնը տեւողդ անգամ մըն ալ փայլեցուցեր էր էրկանը աչքին, տասնրհինգի կապելով սակարկութիւնը, Եւ Պայծառը ընդունած էր։

— կընա՞ր չընդունիլ, երբ քուռ մը ճիժ ու բիժեր իրեն կը սպասէին սովալլուկ, ու ինք անոնց մայրիկն էր, և հայրիկը։

Վերջին անգամ երբ գինքը կանչեր էին, Պայծառը տրտում էր, անսովոր սրամտութեամբ մը նկուն, և հազիւ, պահէ պահ, նուազ ժպիտ մը կը կծկէր իր աւերակ դիմագծութիւնը։

Տրտում էր Պայծառը, և լրջօրէն, ու արտակարգօրէն։ Ամէնէն քաղաքրեան իսկ, իր ա՛յդ օրուան արտայայտութեան առկիւ, խղճահարութիւն մը պիտի զգար, գողի վախ չկար այս փողոցներուն մէջ երբեք, բանուելու, բանտարկուելու վախն է միայն որ կայ ամէնուն մտա. գիշեր առեն դուրս մը՝ կասկածելի գործեր, դաւեր ունենալու նշանակութիւն է ոստիկանութեան աչքին, և ոստիկանութիւնը չարագործներէ մարդասպաններէ աւելի քաղաքական յանցաւորներէ վախ ունի։

Միայն այս արտաբալից լռութեան միջոցին, այս խաւարին մէջ որ երբեմն օդային կապի կտուց մը կարխնուտէր, շուներու երկարաձայն կաղկանձիւնները արձագանգ կուտան, կը մարին իրարու ետեւէ։ Կը քալենք կը դառնանք ամայի, անմարդաբնակ փողոցներէն ու կը քալենք։

Եւ վերջապէս հեռուէն, անձրեւին ոռնած մշուշին մէջէն կը տեսնենք երկու զոյգ խոշոր լապտերներու լոյսը, և անառոր որ երբեմն իր պիրկ մատներուն ճնշումը կը մատնէր, ա՛յն օրը՝ լպծուն՝ կը սահէր կ'իյնար, և առաւելեալ ի վեր թերեւս տասն անգամ խուսափած էր ձեռքէն։

Բայց պէտք կար, — պզտիկներուն իրիկուան հացը — և այդ անառոր իրականութիւնը պատյտ կուտար իր դիւրաբեկ ուղեղին։ Ու գերագոյն ճիգերով, ակամայ խղդելով ըմբոստացումի տարտամ նոպաներ, կը շարունակէր լուացքը, համր, վհատ, իր ճակատագրին համակերպած, և այդ ճակատագրին օրինաւորութեանը համոզուած։ Եթէ, ա՛յդ պահուն, մէկը կարենար խլել լուացարարին խորհրդապահութիւնը, և ուզէր համակրութեամբ տանջ դնել, ապահո՛վ պիտի լսէր՝ խուլ հեծկլտուքներու հետ՝ հառաչանքի փշուրներ։

—Ա՛խ, Աստուած...

Բայց ո՞վ պիտի ուզէր հետաքրքիր ըլլալ, գոնէ պահ մը... ընդհակառակը, ան տանտիրուհին վար կ'իջնէր հանդիսաւորապէս, պատկառազդու, յատկապէս սերտուած շարժուձեւերով, ու անպատճառ պատուէր մը, հրաման մը էր որ կուտար բրտօրէն, եթէ կոպիտ կշտամբանք մը չուզենար ընդլիք։

—Իմծի Նայէ՛, Պայծա՛ռ, տիխաթ ըրէ. ան ի՞նչ է, Անժէլին թաղկինակին վրայ լէքէ մը մնացեր էր անցած անգամուն։

Պայծառ կ'ունկնդրէր գլխահակ, և, չի նայելով իր նեարդները յօշոտող հոգերուն, կը յանկերգէր, արմատացած ոնակութեան մը բռնաւորութենէն հալածական.

—Գլխո՛ւս վրայ, հանըմ...։

Եւ հանըմը վեր կ'ելլէր նոյն հանդիսաւորութեամբ, նոյն պատկառազդու շարժուձեւերով, լիովին գոհ իր ըրածէն։

Բ.

—Անժէ՛լ, անո՛ւշս, գնա՛ մէյ մը վարը նայէ չամաչրճին ի՞նչ կ'ընէ. վըրաս կարողութիւն չը մնաց ելլելով ինկելով. չելլա՛յ ապուր մը ուտէ...

—Կ'երթամ, մամա՛։

—Պիչիմիզ բան մը տեսնես նէ պօռա՛ երեսին, հիչ մի՛ վախնար, փարայովս չէ՞ մի, հիմա ուզեմ նէ կը ճամբեմ...

—Շա՛տ աղէկ, մամա, այսօր քիչ մը երեսը կախ կ'երեւար ամա...

—Կրո՛ղս տանի. անոր երեսը կախէ՞ն ի՞նչ պիտի ըլլայ... չամաչրճիի փարչա մը, տանի՞...

Անժէլը դուրս ելաւ հիւրասրահէն, ուր փարթամութիւնը իր հեղգ գոյութիւնը կը զգացնէր իւրաքանչիւր իրի, իւրաքանչիւր գեղորի վրայ։ Ծփուն, տափաշրջիւռ բազմոցներ, հեշտաւէտ օրթաթոռներ, թանկարժէք թաւ գորգեր, հազար փընտրատուքով դնուած օթոցներ, ու հոս հոն ցիրուցան մեղկարոյր ծաղիկներ, —բոլոր կարկառուն յատկանիշերը ունեւորի սալօնին— այս ամէնքը անկարատ-անկարատ իրենց գոյութիւնէն մաս մը կաթեցուցած էին ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամի տրամադրութեան, խառնուածքին մէջ, ու այսպէս լրացուցած այն յեղկեղուկ, հեշտաբեր, յոյլ ու հոգատ գոյութիւնները, որոնք ունեւորը կը կազմեն, և հա՛յ-ունեւորը մանաւանդ։

Անժէլ արտասովոր բան մը չի դիտեց լուացարանին մէջ։ Պայծառը կ'աշխատէր տաժանագին, դժկամակ, բայց և այնպէս համակերպիկ, և արդէն մաս մը ճերմակեղէններ եռացող ջուրին մէջ նետած էր լեզակով, ինչ որ կը նշանակէր թէ լուացքը լրանալու մօտ է։

Մանկամարդուհին՝ աչխոյժ, ոսոսուուն, և յղփացածի նեղսիրտ շարժուձեւերով, աչք մը ալ պտտցուց, լուացարարուհին յանդիմանելու, ինքզինքը ցուցնելու ուժիմ մը փնտռեց, սակայն հազիւ թէ կրցաւ գտնել։

—Պայծա՛ռ, լաթերը շատ կ'եփես կոր, աչքդ չորս բաց։

—Դիխուս վրայ, հանըմս, գլխուս վրայ. աչքս վրան է...

Եւ, տեսնելով որ Անժէլը վեր ելլելու կը պատրաստուի, յանկարծ ձգեց լուացքը. ճիգ մը ըրաւ ինք իր վրայ, և կակազեց։

—Արեւո՛ւդ մնանիմ, Անժէլ, քեզի խնդիրք մը ունիմ...

—Ի՞նչ է, ըսէ նայիմ։

—Զը բարկանա՛ս, հանըմս, չէի ուզեր քեզի ձանձրացնել, բայց...

—Է՛յ ամա՛ն, երկան կ'ընես կոր, շուտ ըսէ նայիմ, ի՞նչ է...

—Մի՛ բարկանար, հանըմս, մայրիկիդ կուզէի ըսել, բայց վերջէն մտածեցի որ քեզի ըսելս աւելի աղէկ է...

—Շուտ պիտի ըսե՞ս... սընրներս ոսք կը հանես կոր...

—Անժէ՛լ, գիտե՞ս, սև խապարներ կուգան հայրենիքէն...

—Հայրենի՞քն ի՞նչ է քի...

—Մեր երկիր չե՞ս գիտեր, եա՛վրում, մեր ամէնուս հայրենիքը...

—Ես Պոլսեցի եմ...

—Գիտե՛մ, գիտե՛մ, բայց հայրդ գաւառացի էր, մեր ամէնուս օրրանը գաւառն է, հոգ չէ որ Պոլիս ծնած ըլլաս. ամէնքս ալ պանդուխտ ենք...

—Ի՞նչ խենդ բաներ կ'ըսես դուն ալ. մենք Պոլսեցի ենք, դուք դուրսեցի. ինչէ՞ն գաւառը ամէնուս հայրենիքը կ'ըլլայ...

—Տակա դուն պզտիկ ես, աղջի՛կս, խելքդ չի հասնիր...

—Է՛յ սա՛ ըսելի՞ք ի՞նչ էր։

—Սև խապարներ կուգան հայրենիքէն, եա՛վրում. գեղեր կրակի տուեր են նորէն, անմեղ մարդիկ մեռցուցեր, ուրիշներ բանտը նետեր են... երէկ իմացայ...

—Քեզի՞ ինչ..

—Ի՞նչ կ'ըսես, եա՛վրուս, ասանկ խօսք կ'ըլլա՞յ. անոնք ամէնքն ալ քեզի ինծի պէս հայ քրիստոնեայ են, խաչապաշտ, քուրդերը և պաշտօնեաները մէկ եղած՝ զարկեր ձգեր են, տունները վառեր են, ուտելու հաց չի կայ, հագնելիք չի կայ. քեզի պէս աղջիկներ լեռներն են խնկեր... խոտ կը ժողվեն որ ուտեն...

—Ես ի՞նչ ընեմ... շուտ լմնցուր ինչ պիտի ըսես նէ, Էօժէնը ինծի կը սպասէ կոր։

—Ըսելիքս ան է քի, աղջիկս, ձեւով մը հասկցնէիր մայրիկիդ որ ... քիչ մը դրամ... տար ... անոնք ալ մեղք են... քեզի պէս մաղաչ աղջիկներ կան, աղբօրդ պէս թօսուններ... ուտելու հաց չունին... մերկ են... անոնք ալ հայ-քրիստոնեայ են... խաչապաշտ...

—Ա՞ռ է, լմնցա՛...

—Հա՛, աղջիկս, արեւուդ մեռնիմ... Աստուած տուչմանիս չը ցուցնէ ասանկ բաներ... վա՛խ, անբախտ աչխա՛րհ...

—Ինծի նայէ՛, մէյ մըն ալ ինծի «աղջիկս» չըսես, ցնդա՛ծ, ես ինչէ՞ն քու աղջիկդ կ'ըլլամ...

—Մի՛ բարկանար, եավրում, մի՛ բարկանար... քեզ սիրելուս համար է, արեւուդ մեռնիմ...

Գ.

—Մամա՛, այս չամաչրճին ցնդեր է, խենդ մենդ բաներ կ'ըսէ կոր...

—Ի՞նչ ըսաւ, անո՛ւշս, բերնին չափը չը տուիր...

—Ի՞նչ գիտնամ . . գաւառ մը կայ կ'ըսէ, մեր ամէնուս հայրենիքն է կ'ըսէ... անօթի են, մերկ են, մարդ կը զարնեն կ'ըսէ... մայրիկիդ ըսէ որ փարա տայ կ'ըսէ... տասնի բաներ... հա՛, մոռցայ, աղջիկները խոտ կ'ուտեն կ'ըսէ... Սրնրներս ոսք հանեց անպիտանը... նայէ՛, Էօժէնին ռանտէվուս տուեր էի, ուչացայ... հիմա աղջիկը ի՞նչ պիտի ըսէ...

—Վա՛յ աներես... ես հիմա կը հասկցնե՛մ անոր. դուն ելիր գնա՛. խասիթէ ճաքէտդ հագիր որ չը մտիս...

Եւ, մինչեւ սանդուղին գլուխը ճռճռելով իր պարարտ մարմնոր, պօռաց.

—Ծո՛ Գրիգո՛ր, սա Պայծառը ինծի կանչէ, չամաչրրը թող ձգէ սէ ինծի թող գայ, հի՛մա։

—Հրամանք է, հանըմ։

Անժէլը մնկնած էր արդէն, և լուացարարուհին՝ հանըմին հրամանէն յանկարծակիի եկած, հազիւ ինքզինքը քիչ մը չահած, սալօնը կը փութար դողդողուն, սիրտը երկիւղալի կանխազգացութիւնէ մը բաբախուն.

—Սա՛նկ մէջտեղ եկուր նայիմ... կիտի փոսթալ։ Ան ինչ է ըսեր ես Անժէլին... չո՛ւտ ճուղապ տուր...

—Հոգիս մատաղ, հանըմ...

—Շո՛ւտ ըսէ նայիմ, ի՞նչ ըրիր որ զավալը աղջկանս սինիրները ոսք ելան...

—Մի՛ բարկանար, հանըմ, ոտքիդ խուրպան... Հայրենիքէն սև խապարներ առի, անօթի են, մերկ են, նորէն արուն թափեր են...

—Ո՞վ ըսաւ առանք քեզի..,

—Նամակ առի, հանըմ. . հոգիս մատաղ..,

—Է՛յ եղեր է, ի՞նչ ընենք, մենք բան մը կրնա՞նք ընել...

—Պզտիկ օգնութիւն մը, հանըմ... հազար օրհնութիւն պիտի լսէք..,

—Ես բան մըն ալ չեմ կրնար տալ, սէպէպ եղողներուն գացէք... հէմ քեզի՞ ինչ քի ասանկ բաներու մէջ կ'իյնաս... տունին փորձանք բերել կ'ուզես։

—Սէպէպ եղող չկայ, հանըմս, սէպէպը անո՛նք են...

—Սէպէպը դո՛ւք էք, դո՛ւք, դուրսեցիներդ... նայէ՛ մեղի բան մը ընսղ կա՞յ...

—Հոգիս մատա՛ղ, հանըմ, սէպէպը անոնք են... առտուն խաղ կը հանես արտ կ'երթաս. միաքէդ դէշութիւն չանցնիր, կ'աչխատիմ, արիւն քրտինք կը թափեմ, ձմեռուան պաչարս կը հանեմ, կ'ըսես. և մէյ մըն ալ կը տեսնես դունդ մը քիւրդ կ'իյնէ, ցորենդ կրակի կուտայ, էրկդ կը զարնէ, ունեցածդ չունեցածդ կ'առնէ կը տանի...

—Ի՞նչ կ'ելլէ ասկէ, ասանկ բաներ ամէն տեղ կ'ըլլան։

—Մի ըսեր, հանըմ, ասանկ բան ուրիշ տեղ չելլար... Աղջիկդ կ'առնեն և աչքիդ առչև... Ա՛խ, ի՞նչ ըսեմ... միաքդ բեր անգամ մը, Անժէլդ բռնեն ... լաթերը հանեն... և... աչքիդ առչև... դուն մազերդ փեթտէ, լաց ու պօռա... խանչէրը կ'իյնէ կուրծքիդ... կտրիճդ արդէն զարկած են, տղադ՝ կա՛մ լեռը տարած կամ մորթած... դուն զէնք չունիս որ դուն ալ անոնց զարկես... Ասանկ քանի՛ հարուր օրինակ կ'ուզես... քանի՛ հարուր... և ասիկա ամէն օր է, հանըմ, ամէն օր...

—Ո՛ւֆ, սիրտս դող կ'ելլայ կոր, լմնցո՛ւր...

—Ո՞ր մէկը, հանը՛մ, ո՞ր մէկը պատմեմ... գիշերը քուն չունիս. ամէն վայրկեան վտանգ կայ. աչքդ կը գոցես թէ չէ՝ իրարանցում մըն է կը փրթի... գեղը կոխեր են... փախչողը կ'ապտի. մնացողը կը զարնուի... կամ հոգին ազատելու համար տաճիկ կ'ըլլայ... մատաղ աղջիկներ և հարսեր իրենց անարատ նամուսը վրայ կուսան գազաններու... թօսուն երիտասարդներ կը մորթուին ոչխարի պէս... կամ լեռը կը տարուին... եթէ դիմադրես, տեղն ու տեղը կը մնռցնեն...

—Է՛ տա բան տեղդ կառավարութիւն չկա՞յ...

—Կա՛յ, հանըմ, կայ, բայց ի՞նչ կ'ընէ կառավարութիւնը. գլխուդ փորձանք հանել կ'ուզես նէ գնա գանգատէ. կա՛մ բանը կը նետուն քեզ, կամ բիրով-փատով կը վռնտեն... մեծ բան եթէ կեանքդ ալ վրայ չը տաս .. եթէ կառավարութիւնը երբեմն ձեւի համար մարդ զրկէ, այն տեսն աւելի դէշ. . մարդը աչք կը գոցէ աւազակին ըրածներուն և ո՛չ միայն աչք կը գոցէ, այլ ինք ալ կը մասնակցի թալանին... կը զարնէ կը ձգէ... մատաղ հարսեր ու աղջիկներ կը պղծէ... երախաներ կը մորթէ... Ա՛խ... հանըմ, ո՞ր մէկը պատմեմ... կուգան վերկի կ'ուգեն... հազար անգամ վճարած վերկիդ նորէն կ'ուզեն... կրնաս նէ մի՛ տար... ծեծ, փատ, բանտ, ունեցածդ չունեցածդ կը տանին կը ծախեն... որո՞ւ հոգ թէ անօթի կը մնաս... թէ լուծք մը հոգդ տարեր են... թէ հարսիդ պատիւը տարեր են... թէ տղադ բանտին մէջը կը մեռցնեն...

— Նորէն սէպէպը դո՛ւք էք, դուրսեցիներդ...

— Չէ՛, հանըմ, տասնկ բաներ մի՛ ըսեր... մեղքը կը մնանես. . Սէպէպը ինչէ՞ն մենք կրլլանք... երբ աս բաները տեսնես՝ ի՞նչ կըլլաս. կրնա՞ս համբերել. մէկ կը համբերես, երկուք կը համբերես, բայց երբ չափը անցնի, երբ տարիները անցնին և այս վիճակը կտոր մը չը չտկուելէ զատ, աւելի գէշ, աւելի անտանելի դառնայ, ի՞նչ կընես, ձեռքերդ կը ծալես կը նստի՞ս, որ դուն սաղ գլխովդ կըտրեն... չէ՞ նէ դուն ալ գլուխ կը վերցնես... դուն ալ, եթէ զէնք չունիս, քու բան ու բրիչդ կ'առնես, և տուչմանին գլուխը կը կոտրես... կամ դուն կը մեռնիս կամ ան...

— Աստուծոյ արդարութիւնը չի խափանուիր, ինչերնո՞ւդ պէտք որ ատանկ բաներ կընէք...

— Շիտակ է, հանըմ, Աստուծոյ արդարութիւնը չի խափանուիր... բայց այս անօրէնները ատանկ բան կը հաւկնա՞ն...

— Ի՞նչ է նէ, դուն գնա չամաչրդ լմնցուր, ասանկ բաներով զբաղելու վախդ չունիմ...

— Ոսքիդ մատաղ հանըմ, ըսածս մտիկ ընէիք... անօթի են...

— Ես քեզի ի՞նչ ըսի. գլուխս մի՛ ցաւցըներ. իմ տէրտս ինծի կը բաւէ...

— Մի՛, հանըմ, աս ամէնուս ալ տէրան է...

— Գնա՛, ըսի...

Դ.

Իրիկունը, երբ աղան՝ օղիին ափսէն առչևը՝ գգուանքի վայրկեաններ կը քամէր տիկնոջը հետ, բացարձակ առանձնութեան պահուն յայտատ համբոյր մը ալ ծծելով անոր փարթամ այտերէն, Անժէլը նոր կը վերադառնար։ Մայր ու աղջիկ, ինչպէս երկու փոխանորդներ, պատմեցին օրուան իրողութիւնը, և աղան մտիկ ըրաւ նախ ապշառար, յետոյ սրտմտած։ Լուացարարուհին վարն էր տակաւին, հինգ-տասը վայրկեան գործ ունենալով։ Տիկինը մանրամասնօրէն բացատրեց ինչ որ եղած էր, և յարեց.

— Աս կնիկը ցնդած է, ա՛լ մեր գործին չի գար...

— Տէ՛ֆ երթայ, խուչիկս, վրայ բերաւ աղան. չամաչրճիի կտորի մը հետ ալ այսչափ զբաղիլ կելլա՞յ...

— Ճիշտ ես ալ ատ պիտի ըսէի... ֆուֆ, ինչ քաչեցի մինչև որ խօսք հասկցուցի... վիրաւնոյն բանը կըսէ... անօթի են... մերկ են... ջարդ կելլայ... գիտես քի ատ ամէնուն աչքերը ես եմ...

— Տէ՛ֆ երթայ, տէ՛ֆ...

Եւ, գանգակը հնչեցնելով,

— Ծո՛ Գրիգո՛ր, սա տեղէն քիչ մը ժանպոն տանա բերր։

ԸՄԲՈՍ

ԹՂԹԱՊԱՏԱՌՔ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. ԽԱՉ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս ծանուցած էինք այս իրիկուն Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանի սրահին մէջ շքեղ երեկոյթ մը պիտի տրուի արձակեալ Հայ բանտարկեալոց համար։ Մ ամասուրը իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Սկիւտարցի համայնքին որ սիրայօժար իր նուէրները տուաւ այս բարենպաստակ ձեռնարկին համար։ Մասնախումբը մինչև երէկ իրիկուն 25-30 ոսկի հաւաքած է և կը յուսացուի թէ 35-40 ոսկիի չափ հասոյթ մը պիտի դայտնայ։ Տոմսակները կը ծախուին դպրոցին դրան առչև այս իրիկուն իսկ, և անոնք որ դեռ տոմսակ չեն գնած կրնան նոյն տեղէն գնել։ Կը յուսանք թէ Սկիւտարցին պիտի գնահատէ մասնախումբին ջանքերը, որ մէկ երկու օրուան մէջ անդուլ աշխատութիւնով յաջողեցաւ իրականացնել այս բարի նպատակին գործադրութիւնը, որուն համար մէկ երկու շաբաթը իսկ բաւական չէր։ Նուիրատաւաքութեան ցանկը պիտի հրատարակուի Մանզուլմի մէջ։ Երեկոյթը պիտի սկսի ժամը 2 ½-3ին։ Զատորագրուած տոմսերը ընդունելի չեն։ Անոնք որ դեռ տոմսակներուն փոխարժէքը վճարած չեն, կը խնդրուի մինչև կիրակի յանձնել, որովհետև Բշ. կամ Գշ. օր գումարը տեղապահ Սրբազանին պիտի յանձնուի։

ԱԶԱՏ ՔՆԱՐ Ազգասէր Գանոսեանի այս նոր և սիրուն գիրքը հրապարակ ելաւ։ Կը բովանդակէ հայրենասէրներու՝ «ոսոսուն» օրուան ազատութեան տաթիւ գրուած։ Գինը 60 փարա։ Կեդրոն՝ Պոլսոյ գրատուներ։ Գինը ծանուցի բոլոր գրավաճառներուն և լրագրավաճառներուն քով։

ՊԵՅՕՂԼՈՒ ԻՃՐԱ ՏԱՒՐԷՍԻՆՏԷՆ

Անաստասի՝ Մարիամ կնոջ դէմ Պոլսոյ Ա. Հուգուզի դատարանին բացած 3 մարտ 323 թուական և 9 թիւ ի բացակայութեան տրուած վճիռը կը տրամադրէ քսանվեց լիրա, ղրուշ փարան տոկոսով հանդերձ Մարիամին գանձել։ Ցիշեալ Մարիամ կինը տունէն եկած ըլլալով, ցարդ տեղի ունեցած քննութիւններէն որոշ բնակարանի մը մէջ բնակիլը երևան չէ եկած, որով Իճրա տաւրէսին կը ծանուցանէ թէ երեք ամսուան միջոցին եթէ Մարիամ երևան չելլէ և իր պարտքը չհատուցանէ, պարտապանները հարկ եղած օրինական պահանջումներուն մէջ ազատ պիտի ըլլայ։

ՄԱՆԶՈՒՄԸ ԻՐԵՐՕՆԸ

ՅԱՒԻՆ ՏՈՒՆԸ

(ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻ ՄԸ ՅԻՇՈՂԱԿՆԵՐԸ)

Պոլսոյ կոզմի փողոցներն ոչ ոք, ով համարձակութիւն կունենայ ասանն այս ամայի փողոցներուն մէջ՝ ուր ցերեկն իսկ անցորդները վախով զոզով կ'անցնին, գողի վախ չկար այս փողոցներուն մէջ երբեք, բռնուելու, բանտարկուելու վախն է միայն որ կայ ամէնուն մտա. գիշեր առեն դուրս մը՝ կասկածելի գործեր, դաւեր ունենալու նշանակութիւն է ոստիկանութեան աչքին, և ոստիկանութիւնը չարագործներէ մարդասպաններէ աւելի քաղաքական յանցաւորներէ վախ ունի։

Միայն այս արտաբալից լռութեան միջոցին, այս խաւարին մէջ որ երբեմն օդային կապի կտուց մը կարխնուտէր, շուներու երկարաձայն կաղկանձիւնները արձագանգ կուտան, կը մարին իրարու ետեւէ։ Կը քալենք կը դառնանք ամայի, անմարդաբնակ փողոցներէն ու կը քալենք։

Եւ վերջապէս հեռուէն, անձրեւին ոռնած մշուշին մէջէն կը տեսնենք երկու զոյգ խոշոր լապտերներու լոյսը, որոնք աւելի պայծառ, աւելի հրէշային երեւոյթով մը քանի կը մօտենաք, կը խոշորնան, կը մթնան։

Հոս ոստիկաններու բազմութիւնը շատ է, կ'երթան կուգան, գործի վրայ են ամէնքն ալ։

—Կը հասնինք ահա՛, կ'ըսէ մեղի բոլիս կարապետ։

Ակամայ վախ մըն է որ մեր ամէնուս սիրտը կը մտնէ, կը տարածուի։ Զապթիէի ընդարձակ, խոշոր, երկյարկ չէնքը մթութեան մէջ համայնակո՛ւլ հրէշի մը պէս կը սփռուի։ Ոտքերնիս կը դնենք մեծ դուռնէն ներս...

Ու ահա Զաթիէն ենք, Թուրքիոյ բանտերուն ամենասոսկալին, արդի քաղաքակրթեալ դարուն տխրահռչակ Պաստիլը...։

Զ

Հոս եռուզեռը աւելի շատ է, յարատեւ շարժում ու երթեւեկ մը դատաւորներու, յոգնած լեսկած սպասաւորներու, պաշտօնէն ձանձրացած ոստիկաններու։ Անհուն սուգի տուն մը կարծես սա ահագին բանտը որ հեռուն կը նկատուի գիշերային խորին մթութեան մէջ։ Վախն ու մեր ապագային անստուգութիւնը չփոթեցուցեր է և թերերը իրար խառնուած կարծառի մը պէս մեր մտածումներն ու խորհելու կերպը տարտամցուցեր, թմրեցուցեր է կարծես։

Պզտիկ խցիկէ մը, ուր ոստիկանները փայտէ մեկ կտրած նստարաններու վրայ ուժաթափ կը խորթան և ուր մեր ձեռնակալները կը քակուին, կ'ապոչնորդուելիք վեր։ սանդուխին յատն, հինցած աստիճանները որոնք մէկ կողմ ծռեր են, մեր ոտքերուն տակ կը կընճրտան, վերը, ահագին սրահ մը, դեմտինը ցեխով, թուղթի և ուրիշ աղտեղութիւններով ծածկուած, որու վրայ կը բացուին հինգ սենեակի դռներ ծածկուած նոյնպէս առագաստի կտաւներով տեսակ մը գաբու korpiusիւ՝ որ յատուկ է ամէն թուրք պաշտօնատուններու, կարծես խափանելու, խեղդելու համար այն ամէն անիրաւութիւնները որոնք կ'անցնին, կը դառնան այս սենեակներուն մէջ։

Ամէնէն խոշոր սենեակը Հէյքը Թանգիգիյի (քննութեանց տեսան) սենեակն է, հոս՝ ուր կը նախագահէ Մէհմէտ Ալի պէյ, Թուրքիոյ և մանաւանդ Պոլսոյ Հայերուն և զարգացած Ժէօն-Թիւրքերու այս անարկու պատուհասն ու կեղեքիչը։ Այս սենեակին դիմացի սենեակը կը մտցնեն մեզ։ Հինգ fեաթիպ նստեր են քով քովի՝ կոտրած, կաղ գրասեղաններու առչև։ Ի՞նչ գլխահակ, եղէգի ճրմռճրմռիքը այս սենեակին մահաբոյր լռութեան մէջ չես գիտեր ինչ արտաբրլից բան մը ունի։ Լռութիւններ կան որոնք խորհրդաւոր ու պաշտելի են, այլ կան լռութիւններ ալ որոնք մահու չափ կը ճնշեն մարդուս ամէն զգացողութիւններուն վրայ։

Սենեակին անիւնը՝ մէկ դռուը փրթած մատենադարանի նմանող պատուհան մը ուր խառն ի խառն դիզուած են արձանագրութեանց տոմարներ, կողքը փրթած սեղաններ, ամենքն ալ փոշիի հատ խաւով մը ծածկուած. հոս հոն գետնին թուղթի կտորներ, կոտրած եղէգներ ու մնացեալ բիծեր. սենեակին այս անհնամ երևոյթը խորհրդանիշն է այն անկարգապահութեան ու անկանոնութեան որ կը տիրէ այս սոսկալի որջին մէջ։ Կը գրեն ու կը գրեն։ Ո՞վ գիտէ ինչ ահագին է բանտարկեալներուն թիւը, ոստիկաններ կը մտնեն կ'ելլեն, թուղթի մը կը բերեն, ուրիշ մը կը տանին. ո՞վ գիտէ քանիներու ճակատագիրը վճռուած է այս պահուս՝ կը մտածեմ կեցած տեղս. ո՞վ գիտէ քանիներ ծովուն տակ, ու քանիներ աքսորի դառն տառապանքներուն մէջ պիտի նետուին։

Դուրսը, սրահին մէջ բազմութիւնը խիտ չատ է. մարդեր, կիներ, և նոյն իսկ տղաքներ որոնք եկեր են կէս գիշերուն ոստիկանութեան նախարարին գութը հայցելու, որը գիշերները միայն իր պաշտօնատունին կը յաճախէ։ Ամէնն ալ բանտարկեալներ ունին ներսը եւ մեծ մասը հայ։

Վերջապէս գրագիրներէն մէկը կը հաճի գլուխը վեր առնել.

—Օ՞ֆ, կ'ըսէ դժգոհալով, օ՞ֆ, աս քաչուելիքը բան չէ. բանտ, միշտ բանտ, աս Հայերուն խելքը գլուխը գալիք չկայ... տետրակները, տոմարները ու բանտերը լեցուն են իրենց անուններով ու դիտ կուգա՞ն ու կուգա՞ն...

Եւ քիթին տակէն կը ժպտի...

Ի՞նչ է այս ժպիտը, իրենց բռնած խոտոր դրութեան հեգնա՞նք թէ ուրախութիւն, չեմ հասկնար։

Անտաններնիս, մականունիս, բնակութիւնիս ու արհեստիս դատ դատ թուղթերու վրայ կը գրէ։

—Ձեզի քաղիճի հաց ալ գրեմ, կ'աւելցնէ մեզի դառնալով ժպտագին, կ'երեւի դուք քիչ մը երկար հիւր պիտի մնաք, թուղթերը կը լմնայ. գիշերուան ութն է արդէն։

—Հա՛յտէ նայիմ, կ'ըսէ մեզի, ձեզի Պայրամ պապային տանիմ։

Ինք առչևնուս, մենք ուրն հոգի հետէն կը քալենք... բանտն է որ կ'առաջնորդուինք։

Կ'իջնենք սանդուխներէն վար և դուրսը անագին բակին մէջ մութին կը յառաջանանք։ Անձրեւը կ'իջնէ վերեն ոսկորներուս ծուծը կը թափանցէ, կը սրսփամ։ Ու ահա հասեր ենք, դուրսէն ինք կը ձայնէ։ Պզտիկ երկաթէ դուռ մը կը դառնայ իր ծխնիներուն վրայ անձայն, անշչուկ։ Դուռը նեղ է ու ցած գլուխիս ծռելով կը մտնենք ներս, ուր կը կենանք նեղ ու պզտիկ պարտէզի մը մէջ՝ որուն մէկ անկիւնը արուէնին վարն էր տակաւին, հինգ-տասը վայրկեան գործ ունենալով։ Տիկինը մանրամասնօրէն բացատրեց ինչ որ եղած էր, և յարեց.

— Աս կնիկը ցնդած է, ա՛լ մեր գործին չի գար...

— Տէ՛ֆ երթայ, խուչիկս, վրայ բերաւ աղան. չամաչրճիի կտորի մը հետ ալ այսչափ զբաղիլ կելլա՞յ...

— Ճիշտ ես ալ ատ պիտի ըսէի... ֆուֆ, ինչ քաչեցի մինչև որ խօսք հասկցուցի... վիրաւնոյն բանը կըսէ... անօթի են... մերկ են... ջարդ կելլայ... գիտես քի ատ ամէնուն աչքերը ես եմ...

— Տէ՛ֆ երթայ, տէ՛ֆ...

Եւ, գանգակը հնչեցնելով,

— Ծո՛ Գրիգո՛ր, սա տեղէն քիչ մը ժանպոն տանա բերր։

ԸՄԲՈՍ

ԹՂԹԱՊԱՏԱՌՔ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. ԽԱՉ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս ծանուցած էինք այս իրիկուն Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանի սրահին մէջ շքեղ երեկոյթ մը պիտի տրուի արձակեալ Հայ բանտարկեալոց համար։ Մ ամասուրը իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Սկիւտարցի համայնքին որ սիրայօժար իր նուէրները տուաւ այս բարենպաստակ ձեռնարկին համար։ Մասնախումբը մինչև երէկ իրիկուն 25-30 ոսկի հաւաքած է և կը յուսացուի թէ 35-40 ոսկիի չափ հասոյթ մը պիտի դայտնայ։ Տոմսակները կը ծախուին դպրոցին դրան առչև այս իրիկուն իսկ, և անոնք որ դեռ տոմսակ չեն գնած կրնան նոյն տեղէն գնել։ Կը յուսանք թէ Սկիւտարցին պիտի գնահատէ մասնախումբին ջանքերը, որ մէկ երկու օրուան մէջ անդուլ աշխատութիւնով յաջողեցաւ իրականացնել այս բարի նպատակին գործադրութիւնը, որուն համար մէկ երկու շաբաթը իսկ բաւական չէր։ Նուիրատաւաքութեան ցանկը պիտի հրատարակուի Մանզուլմի մէջ։ Երեկոյթը պիտի սկսի ժամը 2 ½-3ին։ Զատորագրուած տոմսերը ընդունելի չեն։ Անոնք որ դեռ տոմսակներուն փոխարժէքը վճարած չեն, կը խնդրուի մինչև կիրակի յանձնել, որովհետև Բշ. կամ Գշ. օր գումարը տեղապահ Սրբազանին պիտի յանձնուի։

ԱԶԱՏ ՔՆԱՐ Ազգասէր Գանոսեանի այս նոր և սիրուն գիրքը հրապարակ ելաւ։ Կը բովանդակէ հայրենասէրներ՝ «ոսոսուն» օրուան ազատութեան տաթիւ գրուած։ Գինը 60 փարա։ Կեդրոն՝ Պոլսոյ գրատուներ։ Գինը ծանուցի բոլոր գրավաճառներուն և լրագրավաճառներուն քով։

ՊԵՅՕՂԼՈՒ ԻՃՐԱ ՏԱՒՐԷՍԻՆՏԷՆ

Անաստասի՝ Մարիամ կնոջ դէմ Պոլսոյ Ա. Հուգուզի դատարանին բացած 3 մարտ 323 թուական և 9 թիւ ի բացակայութեան տրուած վճիռը կը տրամադրէ քսանվեց լիրա, ղրուշ փարան տոկոսով հանդերձ Մարիամին գանձել։